



fra Nediljko Šabić

# TUČEPSKA SAKRALNA BAŠTINA



fra Nediljko Šabić

TUČEPSKA  
SAKRALNA  
BAŠTINA

Nakladnik  
Župa sv. Ante Padovanskoga  
21325 Tučepi  
Podgradac 2

Sunakladnici  
Općina Tučepi  
21325 Tučepi  
Kraj 39a

Turistička zajednica Tučepi  
21325 Tučepi  
Donji ratac 2

Za nakladnika  
fra Nediljko Šabić, OFM

Za sunakladnike  
Ante Čobrnić  
dr. sc. Ivo Mravičić

Urednici  
Miroslava Vučić  
Petar Gudelj

Autor fotografija  
Zoran Jelača

Grafički dizajn  
Danijela Karlica Žilić

Copyright © tekst Nediljko Šabić, 2018.

Copyright © fotografije Školska knjiga, d. d. i fra Nediljko Šabić, 2018.

Ni jedan dio ove monografije ne smije se umnožavati,  
fotokopirati ni na bilo koji način reproducirati  
bez autorova pisanog dopuštenja.

fra Nediljko Šabić

# TUČEPSKA SAKRALNA BAŠTINA

Župa sv. Ante Padovanskoga  
Tučepi, 2019.



## KAZALO

# TUČEPSKA SAKRALNA BAŠTINA

PETAR GUDELJ, <i>TUČEPSKE OVCE</i>	9
Zahvale	10
Predgovor	11
KRATKI POVIJESNI PREGLED MJESTA I ŽUPE TUČEPI	14
SAKRALNA BAŠTINA U TUČEPIMA	20
<i>Materijalna sakralna baština</i>	23
TUČEPSKE CRKVE	25
Župna crkva sv. Ante	27
Sv. Ante Padovanski i Tučepi	46
Crkva sv. Nikole Tavelića	50
Kip Uskrsloga Krista	60
Kip Žalosne Gospe	60
Sv. Nikola Tavelić i Tučepi	61
Tučepski misijski križ	65
Crkva Gospina rođenja ili Crkva Male Gospe	67
Nadvratnik s gotičkim križem	72
Mala Gospa u Tučepima	73
Tučepska Gospa plovi morem	75
Crkva sv. Jure	77
Sveti Jure i Tučepljani	83
Crkva sv. Kate	87
Sv. Kata i Tučepi	92

Crkvice sv. Roka	95
Sveti Roko u Tučepima	98
Crkvice sv. Mihovila	101
Sveti Mihovil i Tučepi	106
Ruševine crkve sv. Vida	109
Sveti Vid i Tučepi	110
Ostatci crkve sv. Martina	112
Sveti Martin i Tučepi	113
Nova crkva u Tučepima	115
TUČEPSKE KAPELICE	117
Kapela sv. Ante na Malom Vrh	119
Gospina kapelica na Lađani	121
Špilja Gospe Lurdske u Starome selu – Šimići, Mravičići i Ševelji	123
Kapelica sv. Ante u Podstupu	124
Kapelica Gospe Sinjske u Tučepima – na Šetnici	126
CRKVENO RUHO	129
Misnice	130
NEKOĆ DAVNO	136
Sv. Jelena i Barbarovica	136
Tučepski dvorac	138
PETAR GUDELJ, <i>GOSPA OD SEDAM ŽALOSTI</i>	141
<i>Nematerijalna sakralna baština</i>	143
Čašćenje svetca zaštitnika	145
Božićni običaji u Tučepima	147

Uskrsni običaji	148
Korizma nekada	148
Za križem	149
Novi Put križa	149
Tijelovska procesija u Tučepima	150
Tučepski mučenici	151
Stanje duša u Župi sv. Ante Padovanskoga u Tučepima (1667. – 2018.)	154
Popis župnika u Župi sv. Ante Padovanskoga – Tučepi (1667. – 2018.)	161
Literatura	168
Bilješka o autoru	171





PETAR GUDELJ

## *Tučepske ovce*

Sitni koracima uzlazile-slazile:  
o Jurjevdanu na nebo,  
o Nikoljdanu s neba.

Zimi pasle iznad kuća,  
ljeti iznad oblaka.

Pile iz oluje,  
iz pastiričine ruke.

Upadali među nje  
vukovi, gromovi, orli.

Mirisala svima  
ovčja duša i krv.

Babile se i janjile  
gospodarice i ovce.

Kraj komina, između stina.  
Na suhoj planinskoj travi  
i cviću.

## ZAHVALE

*Tučepsku sakralnu baštinu* darujem svim Tučepljanima i svim prijateljima Tučepi, a zahvalnost dugujem mnogim svojim prijateljima koji su me vjerno pratili na putu pisanja i objavljivanja ove monografije.

DINKU ARAČIĆU, koji vjerničkom pozornošću i znanstvenom ozbiljnošću pristupa teološkim i mariološkim temama, zahvalan sam na poticaju i podršci za pisanje *Tučepske sakralne baštine*.

Najvećemu živućem hrvatskom pjesniku PETRU GUDELJU, mojemu rođaku i prvomu čitatelju moje ga rukopisa, zahvaljujem na dobroti i pažnji, na korisnim savjetima kojima je oplemenio ovu knjigu.

STIPI ČOVIĆU, poznavatelju tučepske baštine, zahvalan sam na mnogim nesebičnim djelima kojima me dariva, no na ovome mjestu želim mu posebno zahvaliti na nesebičnoj pomoći onih kolovoških dana 2018. kada je s fotografom Zoranom Jelačom obišao sve tučepske crkve i kapelice kako bi ih gospodin Jelača svojom kamerom zabilježio i sačuvao za vječnost. Zahvalan sam, dakako, i gospodinu ZORANU JELAČI koji je tako pomno i profesionalno otrgnuo od zaborava te kolovoške trenutke, najpogodnije za snimanje tučepske sakralne baštine.

Bez prijateljstva s mojim dragim DR. SC. ANTOM ŽUŽULOM, predsjednikom Nadzornog odbora Školske knjige, najveće hrvatske nakladničke kuće, moj bi život bio bitno siromašniji. Svojemu Anti dugujem zahvalnost na vjernome višedesetljetnom prijateljstvu i mnogim dobrima kojima obdaruje hrvatsku kulturu i mene osobno. Zahvaljujem mu što mi je otvorio vrata svoje Školske knjige, angažirao stručan urednički tim i prigrlio objavljivanje ove monografije koja čuva bogatu baštinu tučepškoga kraja u kojemu 13 godina vodim Župu sv. Ante Padovanskoga. MIROSLAVI VUČIĆ, urednici monografije, i DANIJELI KARLICI ŽILIĆ, grafičkoj urednici, odsrca zahvaljujem na stilskom, jezičnom i likovnom skladu koji krase monografiju. Dakako, zahvaljujem i svim svojim župljanima, svim ljudima dobre volje koji su svojim marnim radom stvorili Tučepi onakvima kakve danas imamo.

Zahvalan sam i svim budućim čitateljima ove monografije objavljene na hrvatskome, engleskome i njemačkom jeziku koji će u svojem dobrom srcu ostaviti mjesta za Tučepi.

Fra Nediljko Šabić, OFM  
U Tučepima studenoga 2018.

## PREDGOVOR

**B**og nam je dao da radosno i dobro živimo u jednome od najljepših mjesta u Hrvatskoj – u Tučepima. Netko reče da je jedino u raju ljepše. U zagrljaju plavetnila neba i mora, Tučepi su drago odredište turistima iz cijele Europe koji, oduševljeni, uvijek iznova dolaze. No Tučepi su više od sunca i mora. Malo se koje mjesto na jadranskoj obali može pohvaliti tako bogatim sakralnom baštinom, o kojoj svjedoče naše crkve, crkvice i kapelice, naši svetci, vjerski običaji i slavlja.

Godine 2017. obilježili smo 350. obljetnicu djelovanja naše župne zajednice sv. Ante Padovanskoga (1667. – 2017.). Spomen na taj događaj dragocjen je kalež na kojemu su uprizoreni sakralni objekti i svetci našega mjesta. Tu važnu obljetnicu želim obilježiti i ovim spomen-izdanjem o tučepskoj sakralnoj baštini. Ovaj pothvat nije znanstvena studija, nego priručnik u riječi i slici o svetcima i njima posvećenim crkvama. Darujem ga svim Tučepljanima i njihovim gostima. Sakralna baština, materijalna i nematerijalna, nastajala stoljećima i sačuvana do dana današnjega, svjedočanstvo je vjere, kulture i tradicije Tučepljana, svjedočanstvo koje obvezuje današnje i buduće naraštaje da promiču i čuvaju Božje tragove u ljepoti prirode te u životu i djelovanju ljudi ovoga kraja.

Fra Nediljko Šabić  
župnik

U Tučepima, kolovoza 2018.

---

pogled na Tučepi,  
kolovoz 2018. ►





# KRATKI POVIJESNI PREGLED MJESTA I ŽUPE TUČEPI

**U** čudesnoj ljepoti jadranske obale, u zagrljaju planine i mora, u zelenilu borova i maslina smješteno je mjesto Tučepi, dragulj Makarskoga primorja. Na zapadu graniči s Makarskom, a na istoku s Podgorom. Sa sjevera ga zakriľuje planinski masiv Biokovo, a na jugu njegove žale ispire plavi Jadran. Mjesto se prvi put spominje u *Kreševskoj povelji* iz 1434., a njegovo ime je, prema nekima, ilirskoga podrijetla, a značilo bi selo pokraj izvora vode.

Općina i župa Tučepi sastoje se od zaselaka Podpeč, Srida sela, Šimići, Podstup, Čovići i Kraj. Prije su Tučepļani živjeli na plodnim padinama Biokova, koje su bogate izvorima vode, i obrađivali zemļišta s vinogradima i maslinicima. Nakon velikoga potresa (1962.), koji je gotovo uništio staro selo, nastalo je novo i lijepo naselje, Kraj, uz morsku obalu, koje svoje blagostanje zasniva na turističkoj djelatnosti.

Zahvaljujući pogodnome geografskom položaju, mjesto je bilo naseljeno u prapovijesno doba. O boravku Ilira svjedoče sakralne kamene gomile na Gradini, Gradu i Gradcu. Mjesto između planine i mora naseljavali su i Rimljani, o čemu svjedoče arheološki nalazi na Sutvidu i Javoraku. Rimski put koji je povezivao Naronu i Salonu prolazio je kroz Tučepi. U tom je razdoblju i kršćanstvo bilo prisutno u Tučepima, o čemu svjedoče sakralni ostatci starokršćanskih crkava iz 5. ili 6. stoljeća kod crkve Gospina rođenja i crkve sv. Jure.

Početkom 7. stoljeća Hrvati su se pojavili u Tučepima te u dodiru s domaćim stanovništvom primili kršćanstvo. Vjerojatno iz toga razdoblja datira i sakralni objekt crkvice sv. Vida na Sutvidu. U ranom srednjovjekovlju osjećao se franački utjecaj, zasvjedočen crkvom sv. Martina na Grebišću. Mlečani su oduvijek posezali za istočnom obalom Jadrana radi sigurne plovidbe prema Istoku. Njihov sukob s Neretvanima, prema nekima, dogodio se 887. upravo na tučepiskome moru, napogled crkve sv. Jurja.

U prodoru na Zapad Osmansko je Carstvo zaposjelo Makarsko primorje. Za obranu od Turaka Tučepljani su podigli tri obrambene utvrde: Bušelića, Šarića i Lalića kulu, kojih se ostatci i danas vide. Nakon oslobođenja od Turaka mjesto je ponovno potpalo pod Mle-







tačku Republiku, sve do 1797. kad je vlast preuzela Austrija, a onda 1805. Francuska, koja je vodila bitku s Rusijom za Dalmaciju. Nakon pada Napoleona Tučepi su ponovno dospjeli pod austrijsku vlast, pod kojom su ostali sve do kraja Prvoga svjetskog rata. Međuratno je razdoblje vrijeme Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca ili Jugoslavije. Nakon Drugoga svjetskog rata stvorena je federalna Jugoslavija, u čijem je sastavu Hrvatska ostala do 1991. Danas su Tučepi dragulj slobodne i neovisne Hrvatske.

Od dolaska franjevacu u Makarsku 1502. godine župom upravljaju franjevci makarskoga samostana. Župa je pripadala Makarskoj biskupiji, a od 1830. godine Splitsko-makarskoj biskupiji, danas nadbiskupiji. Najstarije župne matice potječu iz 1667. godine, a nalaze se u Povijesnome arhivu u Zadru.

Među spomena vrijedne događaje pripada i podatak o školstvu koje su širili upravo svećenici rodом iz Tučepi i tučepski župnici. Pritom je zanimljivo napomenuti da je sustavno školovanje u Tučepima počelo 1. prosinca 1892. O tomu više u prilogu Jelene Šimić *Razvoj školstva u Tučepima* na stranicama našega *Izvora* 19 (2012.), br. 13 (41), str. 26. – 27.

Zajedničkim nastojanjem društvene i župne zajednice obnovljena je tradicionalna tučepska nošnja. Nabavljeno je osam ženskih i osam muških tučepskih narodnih nošnji, koje se upotrebljavaju u svečanim prigodama, procesijama i slično.

O tristotoj obljetnici župe dr. fra Milan Šetka napisao je *Tučepsku spomenicu*, »zlatnu škrinju povijesti naše župe«, neizostavan priručnik kojim su se nadahnjivali svi kasniji prikazi, pa i ovaj zapis. Tučepsku spomenicu već godinama nastavlja pisati naš župni list *Izvor*, nepresušno vrelo zajedničkoga pamćenja, koji bilježi događaje i čuva ih od zaborava. Iz *Izvora* izviru vijesti i događaji, susreti i hodočašća, svetkovine i slavlja. *Izvor* je informativan, raznolik i zanimljiv, pun života i energije. *Izvor* promiče kršćanske i tradicijske vrijednosti Tučepljana, koje ujedinjuje vez ljubavi prema tome lijepom mjestu na predivnome dijelu jadranske obale.

Tučepļani su odavna spoznali duh zajedništva, a tijekom svoje povijesti ustrajno su ga razvijali. U mjestu je zamjetna vjerska, kulturna i prirodna baština. To je »mjesto sa srcem i dušom«, mjesto u kojemu se sjedinjuju kultura srca i kultura vjere, biser ljubaznosti i gostoprimstva. Cijeli je svijet gost u Tučepima.



---

Doris Kuhn, Jozo Tomaš  
zvani Nagarić i Elisabeth  
Zenger u tučepskoj  
narodnoj nošnji

---

kip Presvetoga Otkupitelja  
na krovu župne crkve  
sv. Ante Padovanskoga ►





# SAKRALNA BAŠTINA U TUČEPIMA

**S**akralno je sve što je sveto, što Bogu pripada i od njega dolazi. Sakralno je usmjereno na onostrano, očitavanje je svetoga u ovdašnjem svijetu. Sakralno fascinira, izaziva strahopoštovanje. Oduvijek ljudi tragaju za smislom života i to traženje povezuju uz sveta mjesta koja im omogućuju susret s Bogom, sobom i drugima. Sakralno se ubraja u temeljno ljudsko i vjersko iskustvo. U nadi i čežnji, razočaranju i oskudici, čovjek se doživljava prolaznikom na putu života. Na svetim mjestima zastaje, moli i razmišlja, i osnažen novom snagom vraća se u svakodnevicu.

Sakralna baština nastaje i ljudskim djelovanjem. Sveta mjesta imaju i društveno značenje. U njima se doživljava susret i zajedništvo, pripadnost jednoj vjeri, kulturi i tradiciji. Uz ta mjesta nastaju osjećaji i uspomene. Sakralni objekti čine ljude drukčijima. Virtualan su i stvaran prostor, satkan od riječi i slika, kamena i oblika. Ta su mjesta više od građevina, posjeduju magičnu vrijednost, simboličko značenje, otajstvo su iskustva svetoga. Sakralna mjesta pružaju mir i utjehu.

I naše mjesto krase sakralni objekti. Tučepi su blagoslovljeni sa sedam većih ili manjih crkava, koje tvore sakralnu, svetu baštinu. Naše sakralne građevine nastajale su u davnoj ili bližoj prošlosti, gdje su u teškim vremenima, u doba tuđih gospodara, u vrijeme velika siromaštva, kada se oskudno živjelo i ljudskom rukom gradilo. Ti objekti izraz su vjere, kulture i tradicije, znak da Bog boravi među ljudima u Tučepima, da je nazočan u njihovu životu i djelovanju, da ih grli svojom ljubavlju i prihvaća svojim milosrđem.

Gotovo je svako povijesno razdoblje ostavilo u Tučepima tragove i na sakralnome području. Od Ilira su ostale gomile i gradine. Iz ranokršćanskoga vremena, za rimskoga razdoblja, potječu ostatci kod crkve sv. Jure. Pokraj crkve Gospina rođenja vjerojatno se nalazila ranokršćanska bazilika, svjedočanstvo o ranokršćanskoj zajednici na području Tučepi. Nakon dolaska na jadransku obalu, Hrvati su se susreli s kršćanskim pučanstvom, o čemu svjedoči crkva sv. Martina, sagrađena vjerojatno pod franačkim utjecajem. Svjedočanstvo je to o povezanosti hrvatskih priobalnih krajeva sa zapadnim kršćanstvom i zapadnoeuropskom kulturom.

Tu sakralnu baštinu, naše svetce i naše crkve, uprizorujem u ovoj monografiji. U riječi i slici čitateljima želim prirediti zanimljivo putovanje kroz povijest i lijepe poglede u Božje i naše domove.





---

svod glavnog oltara u župnoj  
crkvi sv. Ante Padovanskoga

**MATERIJALNA  
SAKRALNA  
BAŠTINA**







TUČEPSKE  
CRKVE





## ŽUPNA CRKVA SV. ANTE

Župna crkva sv. Ante Padovanskoga sagrađena je u Sridi sela godine Gospodnje 1898. – 1901. od klesanoga kamena u neoromaničkom stilu, za župnika fra Ante Gilića, a prema nacrtu ing. Parišića. Crkva je podignuta na uzvišenome dvorištu, do kojega se penje stubištem. Posvećena je 1901. godine. Iznad profiliranih vrata veliki je polukružni prozor s vitrajima, a pročelje završava timpanom u kojem je okrugli prozorčić. Na vrhu je pročelja kip Presvetoga Otkupitelja. Uz prezbiterij crkva ima dvije pokrajnje kapele tako da je tlocrt crkve u obliku rimskoga križa.

---

na stubištu do župne crkve  
sv. Ante Padovanskoga







IN NOMINE DOMINI AMEN





---

pročelje župne crkve  
sv. Ante Padovanskoga





---

Pročelje crkve završava timpanom u kojem se nalazi okrugli prozorčić.



detalji s pročelja crkve



Župnu crkvu sv. Ante resi natpis uklesan u kamenu: *Jesus Christus Deus Homo Vivit Regnat Imperat 1901* – Isus Krist Bog čovjek živi vlada kraljuje 1901.

---

unutrašnjost župne crkve  
sv. Ante Padovanskoga









Gospin oltar, glavni oltar s kipovima sv. Franje i sv. Ante te oltar sv. Ante

U crkvi su tri oltara. Mramorne je oltare u crkvi postavio splitski altarist Josip Barišković. Potpuno je preuredio *glavni oltar*, na kojemu su kipovi sv. Franje i sv. Ante. Prenio je *Gospin oltar* iz stare crkve u pobočnu kapelu, a popravio je i nadogrudio oltar *sv. Ante*. Svijećnjake je posrebrio splitski zlatar Vicko Čulić. Unutrašnjost crkve dekorirao je Applinaro Soldati iz Miecaglia nedaleko od Milana. U crkvi su orgulje zagrebačkoga majstora Mihaela Mije Heferera iz 1912. godine.

Iako se narod preselio na Kraj, ta je crkva i danas župna crkva. U dnu lađe u novije je vrijeme postavljeno poprsje fra Ante Gilića, graditelja crkve. Na stropu su slike Gospina uznesenja i sv. Ante Padovanskoga. Na svim su prozorima vitraji s likovima svetaca koji se štiju u župi.





---

svod glavnog oltara u župnoj  
crkvi sv. Ante Padovanskoga



---

relikvijar



---

detalji raskošno  
uređene  
unutrašnjosti  
crkve



---

orgulje  
zagrebačkoga  
majstora Mihaela  
Mije Heferera iz  
1912.





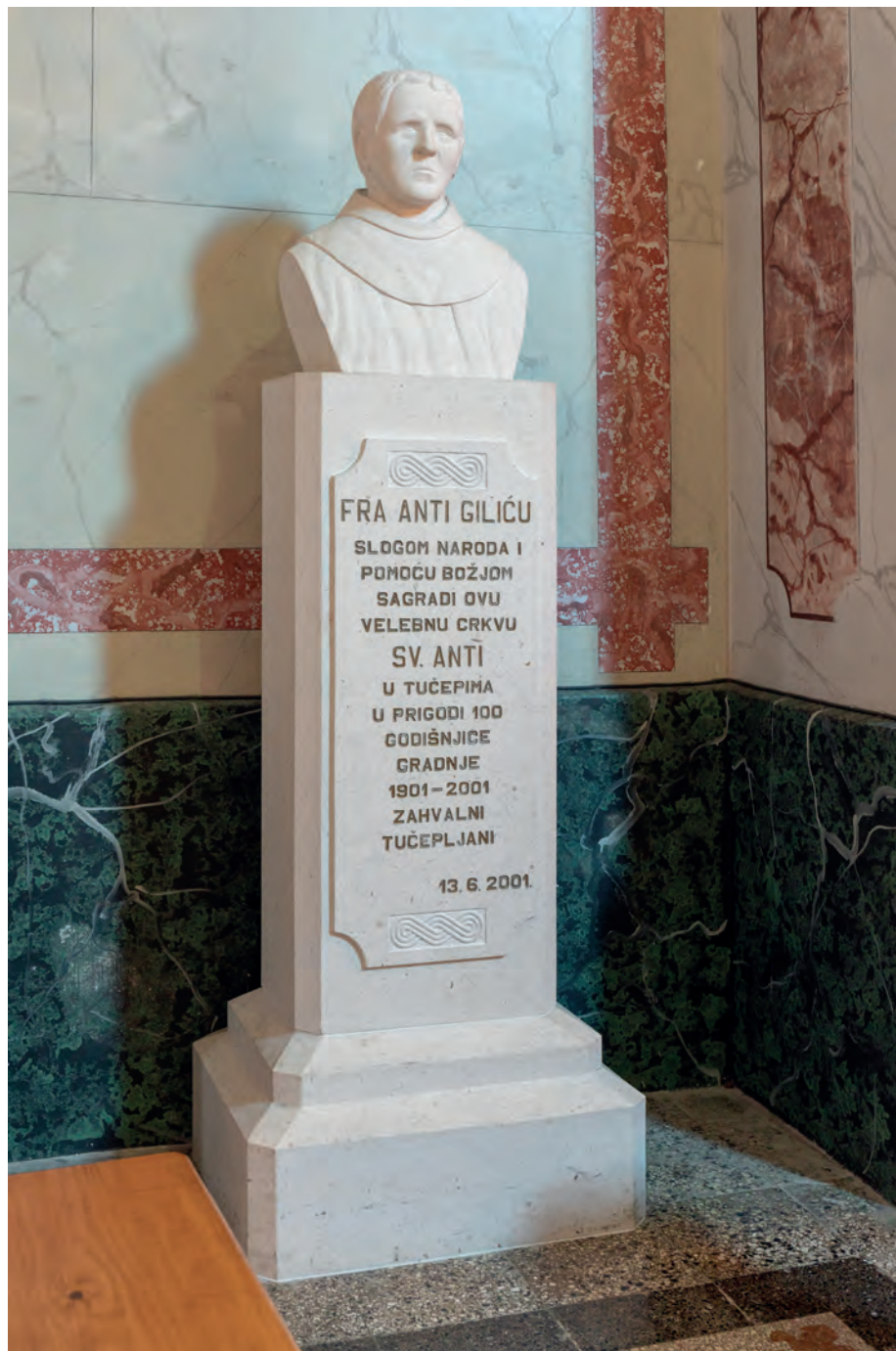
Uz crkvu je bio zvonik koji je, zbog slaba kamena, ali i potresa koji su taj kraj pogodili 1923. i 1962., propao. U razdoblju od 1962. do 1965. godine, zbog trošnosti, srušena je piramida i kat ispod nje na kojemu su bila zvona. Obnova je izvedena prema nacrtu arh. Ante Baraća.

Župnu crkvu sv. Ante resi natpis uklesan u kamenu: *Jesus Christus Deus Homo Vivit Regnat Imperat 1901*, što bi značilo: *Isus Krist Bog čovjek živi vlada kraljuje 1901*.

Crkva je ponovno obnovljena 2000. godine, kad je zasjala novim sjajem. U starome selu obnovljene su i kuće i prilazni putovi pa se u obnovljenoj crkvi redovito obavlja bogoslužje. Svake je nedjelje župna misa u 9 sati.

---

vitraji s prozora župne crkve  
– sv. Kate moli za nas  
i sv. Mihovile moli za nas



Poprsje fra Ante Gilića,  
graditelja crkve. Rad i  
dar Dragog Mravičića.




---

detalj svoda: Gospino uznesenje

Godine 2016. proslavljena je 115. obljetnica gradnje i posvete župne crkve sv. Ante (1901. – 2016.).

Stara župna crkva sv. Ante bila je iznad stare župne kuće, gdje je danas kapelica sv. Roka. Bila je to malena, svodovna građevina. Prema predaji, sagrađena je 1602. godine. Uz nju je 1747. podignut zvonik, ali je već 1748. srušen. Nadograđen je tek 1868. godine. Crkva je izgorjela u požaru 1891. godine. Tada je srušen i zvonik, osim donjega dijela na kojemu je podignuta kapela sv. Roka.





---

Obnova zvonika crkve sv. Ante  
Padovanskoga izvedena je prema  
nacrtu arh. Ante Baraća.

## SV. ANTE PADOVANSKI I TUČEPI

Od davnih dana, otkad se zna za tučepsku župu, u njoj se časti sv. Ante Padovanski. Franjevci koji vode župnu zajednicu i puk koji je povjeren njihovoj duhovnoj brizi uzimaju sv. Antu za svojega zaštitnika. Svjedočanstvo je to o popularnosti toga svetca svega svijeta, koji je i u ono vrijeme, polovicom 16. stoljeća, kad se rađala tučepska župa, bio poznat i čašćen. Ta popularnost traje i danas, a širi je župni list *Izvor* i svetčev blagdan, koji je u novije vrijeme i Dan općine. U slavlje sv. Ante i sjećanje na sakralnu baštinu, sjedinjuje se društvena i vjerska zajednica. Svetčev blagdan i birani propovjednici, redom biskupi i poglavari redovničkih zajednica, u svojim govorima prikazuju izvrsnu osobitost svetca svega svijeta koji i danas ljude vodi k Bogu. Povirimo zajedno u njegov život, u vrijeme prije više od osam stoljeća.

Zovemo ga Padovanski, a nije Padovanac, nego Portugalac iz Lisabona, punim imenom Fernando de Bulloes y Taveria de Azevedo. Rođen je u plemićkoj obitelji na Veliku Gospu, 15. kolovoza 1195. Kao dječak pohađao je katedralnu školu, čitao, pisao i molio, a dijelove Biblije naučio je napamet. Kao petnaestogodišnjak ušao je u Red kanonika sv. Augustina, u kojemu je stekao široku bogoslovnu naobrazbu u Svetome pismu i djelima ranokršćanskih pisaca. Da izbjegne česte posjete rodbine, preselio se u Coimbru. Tu je upoznao franjevce. Divio se njihovoj siromaštvu i jednostavnome životu. Doznao je za mučeničku smrt petorice franjevacu u Maroku (1220.). Pristupio je netom osnovanoj družbi te uzeo ime fra Ante. U novu zajednicu donio je obilno blago svetopisamske i ranokršćanske mudrosti, ali i velik misionarski zanos. Kao misionar pošao je u Maroko da kao mučenik posvjedoči svoju vjeru. Tamo je teško obolio te se morao vratiti u domovinu.

No umjesto u rodni Lisabon, protivni su vjetrovi lađu njegova života bacili na Siciliju. Stigao je do Asiza, u kojemu je upoznao Franju i sudjelovao na općem skupu prvih franjevacu. Što povjeriti mladome fratru koji je govorio latinski i nije poznavao pučki talijanski? Povjerili su mu da slavi euharistiju i obavlja kuhinjske poslove. U rujnu 1222. dogodio se odlučujući preokret u Antinu životu. Nekolicina mladih franjevacu trebalo je primiti svećeničko ređenje u Forliju.

Sve je bilo pripremljeno, ali nije bilo propovjednika. Poglavar pozove fra Antu. Ne samo da je znao dobro kuhati nego i zanosno propovijedati. Iznenadio je i zadivio sve. Pokazao je poznavanje Svetoga pisma, teološko znanje, izvanrednu rječitost i uzvišen zanos. Vijest je stigla i do brata Franje u Asiz. On mu je odobrio propovijedanje i poučavanje mlade braće.

Tom mu je povlasticom Franjo priznao bogoslovnu učestalost, evanđeosku mudrost i svetost života. Tako je počela Antina služba navjestitelja evanđelja i poučavatelja bogoslovlja. Profesor bogoslovlja bio je na sveučilištima u Italiji i Francuskoj, ali i pratio ljude ususret Bogu. Bio je nadaren propovjednik, jednostavan i dubok, blistav i skroman. Narod je u njemu prepoznao duhovnoga vođu, svjedoka i svetca koji potiče na iskreno obraćenje. Slušale su ga na tisuće u crkvama i na trgovima. Upozoravao je na mane klera i puka, plemića i moćnika. To je Antino pravo čudo, uz mnoga koja se spominju, povijesna i legendarna. Na njegovu propovijed ljudi bi se obraćali, mirili se sa sobom, susretali Boga, sebe i bližnjega. Uporan je bio u obrani slabih i potlačenih. U grad ili selo, kamo god bi došao, donosio bi Božji blagoslov i mir. Znamenito je njegovo propovijedanje u Riminiju. Pod utjecajem krivovjernika, stanovnici toga grada nisu željeli slušati nepoznatoga fratra. No, umjesto puku okorjela srca, Ante je propovijedao ribama o Stvoritelju koji se brine za sva svoja stvorenja.

Posljednje godine života proveo je u Padovi. Iscrpljen putovanjem, propovijedanjem, postom i pokorom, u svibnju 1231. godine otišao je u osamu Camposampiera. Tamo je obolio. Želio je da ga odvedu u Padovu. Zaustavili su se u malenome samostanu Aracelli. Nakon jutarnje





molitve, fra Ante je predao duh svoj Gospodinu. Bio je utorak, 13. lipnja 1231. Narod kojemu je propovijedao s toliko ljubavi i umijeća izabrao ga je za svojega zaštitnika. Želio je da bude odmah proglašen svetcem. Glas naroda – glas je Božji. Papa Grgur IX., jedanaest mjeseci nakon njegove smrti, proglasio je Antu svetim. Na mjestu na kojemu je pokopan diže se veličanstvena bazilika, mjesto okupljanja milijuna hodočasnika.

Antin je nauk sadržan u takozvanim *Sermones*, u govorima. Sačuvana su 53 govora za nedjelje, četiri za Gospine blagdane i 20 govora o svetkovinama, djelo koje zbog prerane smrti nije uspio završiti. U njegovo su vrijeme ti govori bili posebna književna vrsta, ne obične propovijedi, nego mudri spisi, poslanice sastavljene na temelju Svetog pisma, koje daju praktične upute za kršćanski život i djelovanje.

Zbog njegove mudre riječi te njegovih spisa, Crkva ga je proglasila crkvenim naučiteljem. Nazivaju ga evanđeoskim naučiteljem jer njegovi spisi obiluju naukom evanđelja. U službi Božje Riječi, smatra se stručnjakom u tumačenju te je nazvan »škrinjom Svetoga pisma«. Bio je vrstan bogoslovac, učitelj nasljedovanja Krista Gospodina.

Sveti je Ante učitelj u vjeri, »evanđeoski naučitelj«. Ono što je učio o Bogu i čovjeku, o grijehu i oprost, o vjeri, nadi i ljubavi vrijedi i danas. Zbog toga se učenici i studenti obraćaju tome svetcu svega svijeta za uspjeh u školi ili na studiju. Djevojke ga mole da nađu dobra mladića, a zaručnici za sigurnu vezu i iskrenu ljubav. Sveti je Ante čudotvorac, dragi svetac koji pomaže naći izgubljene stvari. Vjernici mu se obraćaju ne samo za izgubljene stvari, nego i za Božju milost i njegovo prijateljstvo, za sretan brak, radno mjesto, za dostojan život.

Više od osam stoljeća sveti Ante izvodi duše na svjetlo. Čini to i danas poput pčele radilice! Ante vodi ljude k Bogu, prvome i konačnome cilju. To je tajna padovanskoga svetca. Svetost mu je raširena cijelim svijetom, hrvatskim pukom i našim Tučepima, još od davnih dana. Tučepijani vole svojega svetog

Antu. Spontana je i iskrena ta pobožnost. Puna izričaja bliskosti i prihvaćanja. Polazište je za susret s Bogom. Odgaja u vjeri, nadi i ljubavi, razvija sućut za potrebite, približuje drugima, Bogu i svemu stvorenju. Tučepļani rado slave svetčev blagdan, u njegovu zajedništvu susreću Boga. Njegov zagovor ispujava ih vjerom i nadom da će ponovno ustati, naći sebe i izgubljene stvari, krenuti u nov i bolji život.

Veliki umjetnici, kao Tiziano, Donatello i Murillo, posegnuli su za kistom kako bi prikazali sv. Antu Padovanskoga. Svetca svega svijeta prikazali su u franjevačkom habitu, s Djetetom Isusom, knjigom i ljiljanom u ruci. A i Tučepļani prepoznaju svojega nebeskog zaštitnika. Gledaju ga s ljiljanom, znakom neporočna i uzorna života, s Djetetom Isusom u naručju, znakom Božje blizine i ljubavi, s knjigom u ruci, znakom Riječi Božje sadržane u Svetome pismu. Za njih je sveti Ante zagovornik i dobročinitelj u ime Božje. Kod svetoga Ante prose svjetlo za vlastiti život. Mole ga da vrati zalutale, da utješi patnike, da pomogne siromahe i ostavljene.

Na mjestu današnje crkvice sv. Roka 1602. godine sagrađena je crkva sv. Ante Padovanskoga, kojega su Tučepļani izabrali za svojega nebeskog zaštitnika. Kad je ta crkva stradala u požaru godine 1901., podignuta je današnja crkva sv. Ante na Sridi sela. To je ponos Tučepi, velika i lijepa crkva, tučepska katedrala. Obnovljena je 2000. godina te je zasjala u svem svojem sjaju.

Oduvijek su Tučepļani štovali svojega zaštitnika sv. Antu. Svake godine svečano slave njegov blagdan. U vrijeme kad su mnogi mornari i radnici živjeli razasuti po cijelome svijetu dolazili bi u svoje mjesto te sa svojim obiteljima, susjedima i cijelim selom slavili blagdan svetca svega svijeta. Dolazili bi i vjernici iz susjednih mjesta: Podgore, Kotišine i Makarske. Njemu su posvećeni i sljedeći stihovi: *Sveti Ante, što si na oltaru, / podaj zdravlje svakomu mornaru. // Sveti Ante, što si navr' sela, / povrati me zdrava i vesela!*

## CRKVA SV. NIKOLE TAVELIĆA

Crkva sv. Nikole Tavelića, poviše Jadranske magistrale, na Kraju, počela se graditi 1974. prema nacrtu arh. Ante Rožića. Njezinim se donjim dijelom, predviđenim za vjeronaučnu dvoranu, a dovršenim i blagoslovljenim 19. veljače 1978., do izgradnje crkve koristilo kao crkvenim prostorom. Iznad dvorane 1984. godine počela se graditi crkva, koja je završena i posvećena 18. studenoga 1989. godine, a 1991. uz nju je podignut i zvonik prema nacrtu arh. Ante Rožića. Crkva je moderna betonska građevina u obliku šatora. Na južnome je zidu reljef sv. Nikole Tavelića, a uz njega su kipovi Bezgrješne, sv. Ante i sv. Josipa. U crkvenome dvorištu poprsje je fra Mate Šimića, rodoljuba i narodnoga prosvjetitelja. Crkva i dvorane klimatizirane su 1999. godine. U sjevernome dijelu sagrađene su dvije manje dvorane i sanitarni čvor. U jednoj je čitaonica, a u drugoj župna muzejska zbirka.









---

unutrašnjost crkve  
sv. Nikole Tavelića





sv. Josip, Majka Božja  
i sv. Ante – detalji  
unutarnjeg uređenja  
crkve sv. Nikole Tavelića



oltar crkve u  
iščekivanju  
vjernika







▲ Križ postavljen u uljarsku zadrugu za vrijeme blagoslova, 1911. Nakon 1945. nova je vlast preuzela uljarsku zadrugu i bacila križ. Gospodin Ante Brbić ga je sačuvao i predao fra Nediljku Šabiću 2009.



▲ monstranca



▲ kalež

◀ Kalež od zlata i srebra u obliku Višeslavove krstionice, rad je Hrvoja Ljubića. Stupići odjeljuju simbole križa, svetog Ante, Majke Božje, svete Kate, svetog Roka i svetog Jure, a u dnu su ugravirana pročelja svih tučepskih crkvi. Kalež je napravljen u povodu 350. godišnjice tučepske Župe sv. Ante, a napravljen je ljubaznošću i dobrotom 59 Tučepljana. *Slaveći 350. obljetnicu prvog spomena župe u Tučepima, ovaj kalež daruju župljani i prijatelji Tučepi 14. 11. 2017. godine*, ugravirano je s unutarnje strane postolja kaleža. Toga se dana slavila i velika obljetnica i blagdan sv. Nikole Tavelića, čije ime nosi središnja mjesna crkva.



## KIP USKRSLOGA KRISTA

Kip Uskrsloga Krista, napravljen u Južnom Tiro-lu, darovala je našoj župi obitelj Davea Caina. U tome je sudjelovala i obitelj Blanše i Željka Marijančevića. Kip je postavljen u crkvi sv. Nikole Tavelića. (Izvor 19 (2011.), br. 11 (39), str. 42.)



## KIP ŽALOSNE GOSPE

Dragi Mravičić cijeli život dariva sebe. Dariva se Bogu, obitelji, Crkvi i kamenu. Iz kamena kleše lik Boga i Bogorodice. Dok kleše, govori Bogorodici i Bogorodica govori njemu. Svaki udarac čekića u dlijeto i kamen riječ je izmjene Majke i Djeteta. Na koncu, o Majci i Djetetu govorit će kamen, govorit će Majka, govorit će Dragi Mravičić. Sad će se izmjenjivati razgovor između Bogorodice i Dragoga sa svakim koji dođe pred našu crkvu sv. Nikole Tavelića. Bogorodica i Dragi govorit će jezikom svakoga tko ih pogleda. Bogorodica i Dragi razumjet će svačiji jezik.

## SV. NIKOLA TAVELIĆ I TUČEPI

Kad se nakon potresa (1962.) većina Tučepljana preselila na Kraj, postavilo se pitanje gradnje nove crkve. Pripreme su, a obuhvaćale su izradu planova i pribavljanje dozvole, trajale sve do 1974. kad je počela gradnja. Trebalo je znati kojem će svetcu biti posvećena nova crkva. Odluka je pala na prvoga hrvatskog kanoniziranog svetca Nikolu Tavelića, koji je četiri godine ranije (1970.) u Rimu proglašen svetim. Vjernike je trebalo upoznati s novim svetcem i tučepskim suzaštitnikom.

Nikola Tavelić rođen je u starohrvatskome gradu Šibeniku, koji je u ono doba bio prosperitetan i razvijen grad. Bonifacije VIII. 1298. pisao je da je to »divan grad pun svake udobnosti«. Nije zapisano kad je Nikola rođen, ali iz drugih podataka može se zaključiti da je to bilo oko 1340. godine. Rodio se u plemićkoj obitelji šibenskih Tavelića, starohrvatskoga plemena Šubića. Ponesen idealom sv. Franje, mlad je stupio u franjevački red. Studij filozofije i teologije pohađao je u Splitu i Zadru, a potom u Italiji, gdje je oko 1365. godine zaređen za svećenika. Želja za misionarskim radom dovela ga je sa skupinom franjevaca 1372. u Bosnu, u kojoj je boravio oko 12 godina. Kao putujući misionar, propovijedao je kršćansku vjeru bogumilima – patarenima. Kad su u Bosni nastali politički i društveni neredi koji su mu onemogućili misionarski rad, Nikola Tavelić s dvojicom svoje subraće franjevaca – fra Deodatom iz Ruticinija u Akvitaniji i fra Petrom iz Narbone u Francuskoj – pošao je u Svetu Zemlju. Pridružio se braći franjevcima samostana na Sionu u Jeruzalemu. Učio je arapski jezik spremajući se za misionarsko djelovanje među muslimanima. S dvojicom spomenute subraće te s fra Stjepanom iz Cunea u Jeruzalemu je 14. studenoga 1391. podnio mučeničku smrt. Bilo mu je tada vjerojatno 50 godina.

To životom položeno svjedočanstvo vjere zapisao je očevidac tih događaja. Prikaz mučeništva preuzeo je i papa Pavao VI. u apostolskome pismu prigodom proglašenja Nikole Tavelića i njegovih drugova mučenika svetima. U tome pismu opisani su posljednji dani Nikolina života i njegova mučenička smrt. Donosimo ga u cijelosti:

»Slavno svjedočanstvo postojanosti dala su četvorica redovnika, kojima se ponosi ponajprije franjevačka redovnička obitelj, a s njom i cijela Crkva. To su: Nikola Tavelić, rođen u Šibeniku iz plemenite hrvatske obitelji; Deodat iz Ruticinija u Akvitaniji; Petar iz Narbone u Francuskoj; Stjepan iz Cunea u Italiji, svećenici Reda manje braće, ljudi divnih vrлина duha, hrabri i postojani u podnošenju smrtnih muka. Po nauku i primjeru svojega oca i zakonoše svetoga Franje, oni su posvetili život u službi vjernika, a i tome da druge narode, osobito islamski svijet, privedu kršćanskoj vjeri i bogoštovlju. Iz različitih zemalja došli su u grad Jeruzalem, vođeni velikom pobožnošću prema mjestima Palestine kojima je hodao sam Otkupitelj ljudi. Nije se zatim bez Božje providnosti dogodilo da su se ondje složili ti Božji ljudi da one narode privedu Kristovu nauku slijedeći primjer svetog Utemeljitelja, koji je radije ljude krjepostima i svetim životom obraćao negoli naukom i riječima učio. Jasno i vjerodostojno svjedočanstvo, napisano od jednoga očevidca i svjedoka njihova mučeništva, govori da su oni bili ljudi veoma velike pobožnosti, da su provodili veoma krjepostan život. Pripovijeda se, osim toga, da su bili potpuno vjerni zakonima i odredbama svojega Reda, sa starješinama spremnom voljom sjedinjeni i od njih veoma mnogo cijenjeni. A njihova osobita vjera u Boga i postojanost duha zasjala je u onome času kad su odlučili otvoreno posvjedočiti za Krista, javno propovijedati i tumačiti njegovo evanđelje, u kojemu se nalazi blago istine i put kojim ljudi mogu postići vječno spasenje.

Vođeni takvom odlukom, tj. da služe dobru nevjernika, savjetovavši se prije dugo s razboritim i mudrim ljudima, da ne bi počinili nešto što se protivi istini i dužnoj ljubavi prema svakome, pođu k najvećoj muslimanskoj, tzv. Omarovoj džamiji, a zatim do stana državnoga službenika, pučki rečeno, kadije, koji je obavljao vjersku upravu u gradu, da u djelo provedu stvorenu odluku. Bio je to dan 11. mjeseca studenoga godine 1391. Slavio se blagdan pučkim jezikom nazvan Kurban-bajram, uz veliko sudjelovanje svijeta. Ušavši u kuću državnoga službenika, sasvim slobodno i smjelo stanu govoriti o uzvišenome i spasonosnome Kristovu nauku, kojem treba potpuno zapostaviti onaj koji je Muhamed uveo. Franjevce je u govoru ja-

čala najbolja nada da će se slušatelji, obasjani Božjim svjetlom, konačno prikloniti štovanju jednoga Boga i njegova Sina, Otkupitelja ljudi. Ujedno ih je vodio neki zanos i žar da za istinitost kršćanske vjere podnesu mučeništvo. I takvo ih očekivanje nije prevarilo. Čuvši napad na svoj zakon, prisutni se silno rasje na propovjednike evanđelja, osobito kadija, koji je odmah nastupio kao sudac i govorio Božjim ljudima da opozovu što su rekli, štoviše, da odstupe od buntovne kršćanske sekte; ako to ne učine, morat će umrijeti. Kad su braća ostala postojana u Kristovoj vjeri, sudac ih je osudio na smrt. Nevjernici odmah divljački navale na njih i stanu ih tući. Tri su dana Kristovi borci trpjeli različite najstrašnije muke. Zatim su odvedeni pred građanski sud da, navodno, odgovaraju javno za zločinstva. Opet su izjavili da je Krist Sin Božji. Kad je bila izrečena smrtna osuda, mnoštvo, još žešće raspaljeno srdžbom i beskrajnom mržnjom, navali na njih mačevima, sasijeku ih, bace na lomaču, raznesu, da njihov pepeo kršćani ne bi možda sačuvali i štovali.«

U Europi su ih počeli slaviti kao mučenike. Papa Lav XIII. odobrio je njihovo štovanje i 1889. godine proglasio Nikolu i njegove drugove blaženima. Štovanje blaženoga Nikole počelo se širiti među hrvatskim narodom tek 1934. za prvoga hrvatskog hodočašća u Svetu Zemlju. Dr. fra Ante Crnica kao vice-postulator dugo je i uporno radio da blaženoga Nikolu proglase svetim. To je učinio Pavao VI. u Rimu 21. lipnja 1970. godine sljedećim riječima: »U čast Presvetoga i nedjeljiva Trojstva, za uzvišenje katoličke vjere i napredak kršćanskoga života, vlašću Gospodina našega Isusa Krista, svetih apostola Petra i Pavla i Našom vlašću, nakon zreloga promišljanja i nakon što smo više puta zazvali božansku pomoć, proglašavamo i priznajemo svetima: Nikolu Tavelića, Deodata iz Ruticinija, Stjepana iz Kunea i Petra iz Narbone. U ime Oca i Sina i Duha Svetoga.«

Katolička crkva slavi blagdan sv. Nikole Tavelića i drugova mu 14. studenoga. Nikolin je blagdan svečano slavlje i u našoj župnoj zajednici, u njegovoj crkvi na Kraju.





SVETO  
POSLANSTVO.

MISECA  
SVIBNJA  
1888.



## TUČEPSKI MISIJSKI KRIŽ

I Tučepski misijski križ ima svoju povijest i sakralno značenje. Isklesan je 1888. godine, a postavljen na počivalu uz crkvenu kuću u Sridi sela. Tadašnji župnik fra Vice Letica želio je da taj križ bude spomen na misije koje su tada održane u župi. Na križu je urezan natpis: *Sve-to poslanstvo – miseca svibnja 1888.* Umjesto latinskoga izraza *misije*, uzeta je hrvatska riječ *poslanstvo*. Znak vjere nalazio se na vidnome mjestu uz put koji je povezivao Makarsku s Vrgorcem. S tog je mjesta uklonjen 1959. kad se pravio spomenik palim borcima. Tučepski župnici sačuvali su dijelove križa i uspjeli ga rekonstruirati. Na Veliku srijedu 20. travnja 2011., zalaganjem vjernih Tučepjana, općinskih vlasti i župnika, križ je ponovno postavljen vrlo blizu svomemu prvotnom mjestu uz spomenik žrtvama Drugoga svjetskog rata. Znak je kršćanske vjere, spomen muke, smrti i uskrsnuća Isusa Krista, Otkupitelja svijeta i čovjeka.



## CRKVA GOSPINA ROĐENJA ILI CRKVA MALE GOSPE

Stara crkva Gospina rođenja na groblju, koja se spominje 1703. godine, do temelja je srušena u velikom potresu 1962. Ponovno je podignuta klesanim kamenom 1965. godine na mjestu prijašnje crkve. Prigodom ponovne gradnje ove barokne građevine pronađeni su arhitektonski ostatci iz starokršćanskoga razdoblja. Vjerojatno je na tome mjestu postojala ranokršćanska bazilika (5. – 6. st.) većih dimenzija, što svjedoči da je u Tučepima u ono vrijeme živjela oveća kršćanska zajednica. Crkva je jednostavan četverokut s apsidom. Na pročelju, uz vrata su dva prozorčića, a iznad je četverolatična rozeta. Na vrhu je zvonik na preslicu s dva zvona. U crkvi je Gospin kip, nabavljen 1907. godine, i slika sv. Ane s Marijom. Crkva je temeljito obnovljena 2003. godine. Pred zapadnim pročeljem nalaze se četiri srednjovjekovne ploče s karakterističnim reljefnim ukrasima iz onoga razdoblja. Uprizoruju mač i štit s ružom i polumjesecom te križem preko cijele ploče. S apsidom crkva je duga 13, a široka 7,70 metara. Okrenuta je od zapada prema istoku. Na južnoj strani crkve dva su polukružna prozora. Crkva je pod državnom zaštitom spomenika kulture. Pokraj crkve je glavno groblje u Tučepima sa zajedničkim grobnicama.







---

unutrašnjost crkve Gospina rođenja  
obasjana svjetlošću



---

▲ zvonik na preslicu s dva zvona



---

▲ Gospin kip



---

◀ srednjovekovne ploče s reliefnim ukrasima



---

▲ četverolatična rozeta





## NADVRATNIK S GOTIČKIM KRIŽEM

U svojem prilogu za župni list *Izvor*, u nizu *Upoznajmo našu baštinu*, Marinko Tomasović, povjesničar umjetnosti i arheolog, ravnatelj Gradskoga muzeja Makarska, tvrdi da je »srednjovjekovna prethodnica današnje Gospine crkve u Tučepima bila opremljena s dva, gotovo identična, nadvratnika s istim reljefnim gotičkim križem« [...] što »nedvojbeno dokazuje srednjovjekovnu prethodnicu Gospine crkve. Njenu bi gradnju od kraja 14. do polovice 15. stoljeća jamčila i sama datacija nadvratnika, imajući u vidu da je blok u nešto reprezentativnijem izgledu križa morao simbolički označavati jedan od ulaza u netom dovršenu crkvu« (*Izvor* 20 (2013.), br. 14 (42), str. 30. – 32.).



## MALA GOSPA U TUČEPIMA

Tučepljani su Gospi u davnim vremenima sagradili lijepu crkvu na Kraju. Početci te crkve sežu u daleku prošlost. Prema fra Milanu Šetki, drevna crkva iz godine 1703. sagrađena je na temeljima prijašnje crkve, čija je gradnja završena velom šutnje. U tim davnim vremenima tučepska je Gospina crkva bila važno prošteništa na srednjem dijelu Jadrana. Glavna je svetkovina bila na Malu Gospu, blagdan rođenja bl. Djevice Marije. Tako je to bilo sve do početka 20. stoljeća kad je nastalo svetište Gospe Lurdske u Vepricu.

U povodu oživljavanja Gospine svetkovine u tučepskoj župnoj zajednici, vrijedno je prisjetiti se što znači ta svetkovina za današnje vjernike. Blagdan rođenja Djevice Marije, koji Crkva još od 5. stoljeća slavi 8. rujna, naš je narod nazvao Mala Gospa, svetkovina njezina zemaljskoga rođenja. Umjesto rođendana, Crkva obično slavi dan preminuća ili dan rođenja za nebo. Ali za Isusovu majku Crkva je napravila iznimku. Mala Gospa je blagdan rođenja Isusove majke Marije.

Iako nam nisu poznati ni datum ni mjesto njezina rođenja, zajednica je vjernika od davnih vremena s pobožnošću spominjala događaj njezina dolaska na svijet. O toj svetkovini bogoslužje poziva da zahvalimo Bogu zbog rođenja Spasiteljeve majke, čija svetost obasjava cijelu Crkvu. Marijino rođenje donosi svjetlo i nadu za sve Kristove vjernike, a posebno pak za zajednicu vjernika u Tučepima. Tučepska vjerska zajednica u prošlosti i u sadašnjosti svjedoči svoju vjeru u Boga, svoju odanost Gospi. Stari Tučepljani izabrali su je za svoju vjernu zaštitnicu. Svoje su molitve upravljali Maloj Gospi na Kraju, uzoru nade i vjere. Njoj su povjerali i svoje pokojne htijući da u sjeni Gospine crkve počivaju oni koji su ljepotu primorskoga kraja zamijenili ljepotom božanskoga raja.

Marijino rođenje prekretnica je u povijesti spasenja, naviješta radost spasenja svemu svijetu. Iz nje izlazi sunce pravde, Krist, Bog koji ljude oslobađa od prokletstva i donosi blagoslov, pobjeđuje smrt i dariva život vječni. Marijino rođenje naviješta i donosi cijelome svijetu dolazak sunca slave, Krista Gospodina. Crkva se raduje Marijinu rođenju jer u njoj prepoznaje zoru koja navje-

šćuje, prethodi i jamči izlazak sunca. Kristovim rođenjem svjetlo zore postaje pravo svjetlo dana.

O blagdanu Male Gospe bogoslužje naziva Mariju zorom spasenja. Sama po sebi, Gospa ne spašava. Bog je onaj koji spašava. Marija naviješta to spasenje koje je Bog izveo po svojem i njezinu Sinu, Isusu Kristu. Marijino rođenje naviješta Mesijin dolazak, najavljuje dolazak Onoga koji je od početka kod Boga, iste naravi s Bogom, »pravi Bog od pravoga Boga«, koji je došao među ljude da bi ih doveo u Božji svijet ljubavi i mira.

Marija iz Nazareta, ljudsko stvorenje, žena našega roda, izabrana je da odigra veliku ulogu u Božjem nacrtu spasenja. Ona je prva na kojoj će se ostvariti Božje mesijansko spasenje u svoj punini. Blažena je među ženama, divni Božji dar čovječanstvu, dar koji donosi na svijet najveći Božji dar ljudima – Isusa Krista, Spasitelja svijeta i čovjeka. Bog je izabrao Mariju za majku Isusa Krista. Po drevnoj vjeri Crkve, sva Marijina osoba i njezin život prožeti su tim Božjim pozivom. Zbog toga Crkva i slavi njezino rođenje s velikom zahvalnošću i pobožnošću.

Mala je Gospa ne samo spomen na prošlost nego i poruka za sadašnjost. Značenje te poruke povezano je tajnom Božjeg dolaska u ljudsku povijest i u naše vrijeme. Isus je prvorodenac među mnogom braćom (Rim 8, 29). Božja je volja da vjernici, Isusova braća i sestre, sudjeluju u njegovu Božjem sinovstvu. Promišljanjem o otajstvu Marijina rođenja spoznaje se kako je ona po svojem pristanku i po svojem majčinstvu učinila da je Bog postao ljudima blizak, da je postao Emanuel, s nama Bog. Svojim dolaskom Bog posvećuje svu ljudsku stvarnost, rad i muku, tjeskobe i boli, sve to Bog uzima u svoj, Božji svijet ljubavi i mira. Jer ništa što je uistinu ljudsko nije Bogu strano.

Svetkovina je Male Gospe navještaj otajstva Božjega rođenja među ljudima, u ljudskoj obitelji. Bog se rodio u jednoj maloj, običnoj obitelji i time posvetio svaku obitelj. Obitelj je osnovna stanica, jezgra društva i Crkve. Bez obitelji nema ni društva ni države, a nema ni Crkve ni zajednice vjernika. Zbog toga je i te kako važno kakav odnos vlada u našim obiteljima, između muža i žene, između roditelja i djece. Obitelj je osnovno skrovište i mjesto na kojemu na-

staju trajne vrijednosti svojstvene ljudskoj osobi. Ona je plodno tlo na kojemu se uzgaja svijest o dostojanstvu ljudske osobe. Ljubav je sveza koja hrani obiteljsku zajednicu. Ljubav koja sve podnosi i sve prašta, ljubav koja nikad ne prestaje. A ima još jedna dimenzija koja ujedinjuje obitelj, a to je molitva. Naša je Gospa uzor molitve i zahvale Bogu, koji je vjeran svojim obećanjima. Molitva je snaga koja mijenja život, oslobađa straha i tjeskobe, s molitvom se susreće istinski život.

Neka Mala Gospa Marija i nama bude svjetlo na životnome putu vjere u našoj obitelji, u našim lijepim Tučepima!

## TUČEPSKA GOSPA PLOVI MOREM

Za Blagdan Male Gospe 2007. upriličena je »morska« ophodnja brodicama s Gospinim kipom od crkve sv. Jure do crkve Gospina rođenja. Uoči blagdana, u »kopненоj« procesiji, Gospin kip u pratnji vjernika i gorućih baklji stigao je do crkve sv. Jure. Dvadesetak većih i manjih brodica činilo je procesiju ploveći morem do Lučice, a odatle s drugim vjericima do Gospine crkve. Sljedeće godine (2008.) drugi je put upriličena ista procesija s Gospinim kipom, s narodom i šesnaest brodica po moru. Procesija morem priziva u pamet događaj kad je Gospin kip, nabavljen prije više od 100 godina, brodom stigao u Tučepi iz Makarske. (usp. *Izvor 15* (2007.), br. 3 (31), str. 26. – 27.; *Izvor 16* (2008.), br. 5 (33), str. 30).



## CRKVA SV. JURE

Najvažniji i najvrjedniji sačuvani povijesni, arheološki i arhitektonski, sakralni i kulturni spomenik na području Tučepi crkva je sv. Jure. Stoljećima simbol, čuvar i stražar Tučepijana, od starohrvatskih vremena do naših dana. Na zapadnome je dijelu mjesta, nedaleko od morske obale, okružena hotelima Neptun, Tamaris i obnovljenim hotelom Jadran. Crkva je na nižoj razini u odnosu na okoliš tako da joj se pristupa silaznim stubištem. Cijeli je prostor arheološko područje s ostacima davnih građevina i grobnih ploča. Crkva je okrenuta od zapada prema istoku, u smjeru izlazećega Sunca, kako su se podizale kršćanske crkve s oltarom prema istoku, odakle dolazi uskrsnuli Krist, *Ex Oriente lux*. Podignuta u romaničko-gotičkome stilu, jednobrodna je građevina s polukružnom apsidom. Duga je osam, a široka četiri metra. Potječe s kraja 12. stoljeća. Sagrađena je na temeljima ranokršćanske crkve iz 6. stoljeća. Prvi se put spominje 1311. u imovniku župne crkve, a vjerojatno je postojala i prije. Unutrašnji zidovi raščlanjeni su plitkim nišama među pilastrima koji se produžuju u svod podijeljen u tri dijela. U unutrašnjosti crkve devet je posvetnih križeva unutar kvadratnih polja, oslikanih u 14. ili 15. stoljeću. Uz crkvu je srednjovjekovna nekropola.







Stela iz 1. stoljeća najraniji je nadgrobni spomenik u Makarskome primorju.

◀ Crkva je obnovljena 1992. - 1993.



▲ ostatci davnih građevina i grobnih ploča



U crkvi sv. Jure nalazi se devet posvetnih križeva unutar kvadratnih polja, oslikanih u 14. ili 15. stoljeću.





---

◀ unutrašnjost crkve sv. Jure

Nakon arheoloških istraživanja temeljito je obnovljena 1992. – 1993. godine. Tijekom obnove otkriveni su rimski ostatci ladanjske kuće (*villa rustica*) kao i stela iz 1. stoljeća, koja se drži najranijim nadgrobnim spomenikom u Makarskome primorju. Dugo se vremena smatrala nadgrobnim obilježjem dužda Petra I. Candiana, koji je poginuo u pomorskoj bitci s Neretvanima 18. rujna 887. godine, nadomak crkve sv. Jure. Na istome području arheolozi su pronašli keramiku i crjepove kao i nadgrobne spomenike, znak da se tu živjelo i umiralo. Pronađen je i zid apside starokršćanske crkve, vjerojatno iz 5. stoljeća.

Novodošli su Hrvati u 12. stoljeću sagradili današnju crkvu sv. Jure, mučenika, kršćanskoga viteza i zaštitnika vojnika i časnika. Tučepska crkva sv. Jure poveza je s istoimenom crkvicom na najvišem vrhu Biokova. Postoji svjedočanstvo prema kojem je drevna slika sv. Jure, koja je resila biokovsku, u 18. stoljeću prenesena u tučepsku crkvu. A travanjski blagdan tučepškoga sv. Jure prenesen je na kraj kolovoza za sv. Juru Biokovskoga. Crkva sv. Jurja pod državnom je zaštitom spomenika kulture.

Za župnikovanja fra Milana Šetke crkva je otvorena za nedjeljno bogoslužje u vrijeme turističke sezone. Tu je ulogu poslije preuzela crkva sv. Nikole Tavelića, u kojoj fra Nediljko Šabić okuplja i kršćanski prihvaća vjernike turiste iz devet različitih naroda i jezika. U suradnji sa Zavodom za zaštitu spomenika kulture, župa je naručila novi kip i križ za crkvicu sv. Jure. Djela su napravljena u Tirolu i dovezena u Tučepi 19. kolovoza 2008. Rezbar je lika sv. Jure Karl Demetz iz St. Ulricha u Grödner Talu, u Južnom Tirolu. Lik sv. Jure izrezbaren je u javorovu drvu. Dijelovi skulpture su pozlaćeni. Križ je izrezbaren također u St. Ulrichu, u rezbarskoj radionici obitelji Prinoth. Napravljen je od drva lipe i lakiran uljnim bojama. (*Izvor* 16 (2008.), br. 5 (33), str. 26.)

Godine 2011. proslavljena je 700. obljetnica prvog spomena crkve sv. Jure (1311. – 2011.), koja je najstarija sakralna građevina koja i danas služi u vjerske svrhe. Tom je prigodom održana svečana akademija u hotelu Tamaris, a o crkvi sv. Jure, vrijednome povijesnom, kulturnom i sakralnom spomeniku, govorila je Zoraida Staničić, koja je surađivala u istraživanjima provedenima 1992. i 1993. (usp. *Izvor. List župe sv. Ante Padovanskog* 19 (2011.), br. 10 (38), str. 51. – 54.)

## SVETI JURE I TUČEPLJANI

O sv. Juri, kršćanskome vitezu i mučeniku, posjedujemo malo sigurnih podataka. Pretpostavlja se da je rođen u Kapadociji u 3. stoljeću. Legendarni kršćanski svetac, prema predaji, podnio je mučeništvo u vrijeme progonstva kršćana za cara Dioklecijana (284. – 305.). Bilo je to u Lyddi, u Svetoj Zemlji, vjerojatno 23. travnja 303., kad Crkva i slavi njegov blagdan. Istočna Crkva slavi sv. Juru Velikoga kao prvoga kršćanskog mučenika.

Sigurnih povijesnih podataka o njegovoj osobi nemamo. Zajamčeno je njegovo štovanje neposredno nakon njegove mučeničke smrti, o čemu svjedoči njegova crkva u Lyddi iz 4. stoljeća. Zbog nedostatka povijesnih izvora, nastale su brojne legende o popularnome svetcu. Kršćani su te legende rado prihvatili pa postoje mnoge verzije i obradbe života i mučeništva prvomučenika.

Na temelju arheoloških ostataka, pisмениh svjedočanstava i legenda, pisci su sastavili Jurin život, djelovanje i štovanje. Najstariji spomen nalazi se kod povjesničara Euzebija (339.), koji spominje Jurinu mučeničku smrt i datum. Okrutnost njegova mučeništva i svladavanje muka s pomoću vjere središnji su dio tih izvještaja. Kršćanin i pripadnik carske vojske, zauzimao se za progonjene kršćane. Zbog toga su ga prisiljavali da se odrekne kršćanstva. Prema drugom izvješću, Jure je bio vitez koji je svoje imanje razdao siromasima. Pripisuju mu i rušenje poganskih hramova. Ubrzo nakon smrti, na Jurinu grobu u Diospolisu, blizu današnjeg Loda u Sv. Zemlji, nastalo je središte pobožnosti prema sv. Juri.

Legenda sa zmajem odgovara viteškim pričama. Jure je spasio djevojku, kćer širinskoga kralja, od zmaja. Djeвица je bila žrtva koju je zmaj tražio od pučanstva. Nakon što je pobijedio zmaja, zemlja je oslobođena od zla, a mnogi vjeruju da se to dogodilo s Božjom pomoću, te je narod primio kršćanstvo. Borba protiv zmaja simbol je borbe protiv zla. U svojoj *Zlatnoj legendi* Jakov od Voragine zapisao je i legendu sa zmajem, koja se proširila po cijelome kršćanskom svijetu.



Pobožnost prema sv. Juri razvila se veoma brzo, već od ranoga srednjovjekovlja. Jedan je od prvih kršćanskih svetaca u čiju su se čast počele graditi crkve. Širenju pobožnosti sv. Juri pridonijeli su križari, koji su ga uzeli za svojega zaštitnika. Sv. Jure je zaštitnik mnogih zemalja, primjerice Engleske, Rusije, Grčke i Gruzije, plemićkih obitelji, gradova i viteškoga reda. Ime Jure, Juraj ubraja se među najčešća imena u kršćanskoj Europi. Njegov je simbol križ. Crveni križ na bijeloj podlozi nalazi se na mnogim zastavama i grbovima. Uz križ, znak sv. Jure je i zmaj, kao i njegovo uprizorenje viteza s kopljem. Zaštitnik je vojnika, redarstvenika, policajaca, konjanika, kovača, bačvara, pastira i djevojaka.

Na temelju arheoloških istraživanja, može se zaključiti da Tučepljani sv. Juru slave više od tisuću godina.





## CRKVA SV. KATE

U Tučepima, poviše Šarića kuća, nalazi se stara crkvica sv. Katarine, djevice i mučenice iz grada Aleksandrije u Egiptu. Ne zna se kad je crkva sagrađena, a prvi se put spominje u popisu imovine Župe sv. Ante u Tučepima 1541. godine. Okrenuta je od zapada prema istoku. S apsidom je dužine 10,20, a širine 5,70 metara. Strop je na svod, a bila je pokrivena kamenim pločama, koje su poslije zamijenjene kupom kanalicom. Na vrhu je pročelja zvonik na preslicu za jedno zvono.





---

zvonik na preslicu s jednim zvonom



---

romanička kamena tranzena sa šest polukružnih otvora



Novo zvono postavljeno je 2008. godine. Uz vrata na zapadnome pročelju uzidana je romanička kamena tranzena sa šest polukružnih otvora. Drži se da je riječ o četvrtini tranzene koja je prije bila ugrađena u nekoj starijoj crkvi. Crkva ima i mala vrata s južne strane. U crkvi je oltar s kipom sv. Kate, zavjetni dar obitelji Šarić (Golub) za dobiveno potomstvo. Oko crkve je dvorište koje narod zove šamatorje, što svjedoči da je vjerojatno to nekada bilo groblje. No, o tomu nema povijesnih izvora ni predaje koja bi to posvjedočila. Kad je požar uništio staru župnu crkvu (1891.), sve dok se nije sagradila nova (1901.), crkva sv. Kate služila je kao župna crkva. Sva-ke godine na blagdan sv. Kate 25. studenoga u crkvi se slavi služba Božja uz prisutnost vjernika. Tučepska pobožnost sv. Kati očitovala se ne samo u gradnji nego i stalnoj obnovi te crkvice.

---

Oltar sv. Kate zavjetni je dar obitelji Šarić (Golub).





## SV. KATA I TUČEPI

Mnoge djevojke i žene u Tučepima, Hrvatskoj i po svijetu nose ime Kate, Kata, Katarina. U katoličkoj crkvi ima 50 svetica s tim imenom. Najpoznatija je među njima sv. Katarina Sijenska, dominikanka, crkvena naučiteljica. Vremenski je najstarija sv. Katarina Aleksandrijska, djevica i mučenica iz ranokršćanskih vremena. O njezinu životu i djelovanju, kao i o mnogim svetcima i poznatim osobama iz starih vremena, nema sigurnih povijesnih podataka. Za živote svetica iz prvih stoljeća kršćanstva glavni su izvori svjedočanstva o njihovu mučeništvu, o tzv. rođendanu za nebo. U tim opisima ima mnogo legendarnoga. No srž im je istinita, što potvrđuje ime osobe, mučeništvo i mjesto. Čašćenje mučenika nastajalo je na njihovu grobu i odatle se širilo kršćanskim svijetom podizanjem crkava i kapela u njihovu čast.

Na temelju izvješća o mučeništvu, svetopisci su rekonstruirali život sv. Katarine. Rođena je u Aleksandriji, u Egiptu. Stekla je visoku naobrazbu u filozofiji, bogoslovlju i književnosti. Kad je rimski car Maksimilijan počeo progoniti kršćane jer nisu htjeli prinositi žrtve poganskim bogovima, Katarina je zatražila da je car primi. U razgovoru je predložila da car povuče odredbu o progonu kršćana i da dade slobodu novonastaloj kršćanskoj vjeri. Car je pozvao 50 poznatih znanstvenika, predložio im da raspravljaju s Katarinom i da je uvjere kako su kršćanski nauk i vjera krivi i zrelu čovjeku neprihvatljivi. U toj velikoj raspravi znanstvenici nisu uvjerali Katarinu u neispravnost kršćanske vjere, nego su prihvatili ono što je Katarina obrazlagala i dokazivala. Na to se car razbjesnio. Dao je pogubiti sve znanstvenike koji su s Katarinom raspravljali, a nju je stavio na muke na više načina te joj je naposljetku i mačem dao odrubiti glavu.

Glas o mučeništvu brzo se proširio po cijelome rimskom carstvu. Kad je car Konstantin dao kršćanima slobodu, vjernici su počeli Katarinu javno častiti kao veliku mučenicu. Posebno je časte znanstvenici, filozofi, teolozi i studenti. Katarina je postala poznata svetica koju štuje kršćanski Istok i Zapad.

Poznati su crkva i samostan sv. Katarine na brdu Horebu, na poluotoku Sinaju, gdje je Mojsije primio Deset Božjih zapovijedi. Dao ju je sagraditi car Justinijan u 6. stoljeću. To je najstarije svetište sv. Katarine na svijetu, koje čuva veliko kulturno blago. Isusovci su u Zagrebu na Gornjemu gradu na Trgu Katarine Zrinjske sagradili baroknu crkvu sv. Katarine (1632.). To je sveučilišna crkva, za profesore i studente Sveučilišta u Zagrebu. Samostan koji su tada podignuli uz crkvu danas je Galerija *Klovićevi dvori*. U Kreševu u Bosni franjevački je samostan i crkva sv. Katarine iz 14. stoljeća, koja je više puta rušena i ponovno podizana. Čuva poznati mozaik Ive Dulčića i slike Gabrijela Jurkića te kip fra Grge Martića koji je oblikovao Ivan Meštrović. Sv. Kata zaštitnica je djevojaka, učenika, studenata, profesora, filozofa, pisaca, knjižničara, grafičara.

fra Gabrijel Jurišić, Sveta Kata – snig na vrata. Sveta Kata Klimentana – do Božića misec dana, *Izvor* 16 (2008.), br. 5 (33), str. 8. – 11.)



kapelica sv. Kate





## CRKVICA SV. ROKA

Ponad stare župne kuće podignuta je 1924. crkvica sv. Roka na temeljima srušenoga zvonika stare župne crkve. Duga je 4,70, a široka četiri metra. Na pročelju je mali zvonik na preslicu za jedno zvono. U crkvici je oltar s kipom sv. Roka. Na blagdan sv. Roka 16. kolovoza u crkvici se slavi sv. misa za prisutne vjernike.

U selu je bila stara župna kuća, podignuta 1730. godine, u kojoj su župnici stanovali sve do 1978. godine kada je podignuta nova župna kuća na Kraju, pokraj crkve sv. Nikole Tavelića. Tako je i župni stan došao bliže vjernicima, koji su nakon potresa 1962. napravili obiteljske kuće na Kraju, uz morsku obalu. Kip sv. Roka obnovljen je 2011. O radovima koji su pritom izvedeni za očuvanje kipa piše u našem župnom listu *Izvor* 19 (2011.), br. 10 (38), str. 42.





---

ključ ulaznih vrata



---

zvonik na preslicu s jednim zvonom



## SVETI ROKO U TUČEPIMA

Sveti Roko poznati je svetac u katoličkome svijetu. Vjernici ga časte još od srednjovjekovlja. Drže ga zaštitnikom od zaraznih bolesti, osobito od kuge, od koje je, njegujući bolesne, i sam obolio. Tako je Roko primjer kršćanske zauzetosti za bližnjega, vjeran sljedbenik Isusove riječi: »Što ste učinili jednom od ove moje najmanje braće – meni ste učinili« (Mt 25, 40).

Od davnina Tučepljani su častili toga svetca i njemu se utjecali za zagovor kad ih je snalazila bolest. Njemu u čast sagradili su i crkvicu nedaleko od stare župne kuće, točnije na mjestu gdje je nekada postojala stara župna crkva sv. Ante Padovanskoga. Kad je veliki potres u Makarskome primorju 1962. srušio i oštetio sve tučepske crkve, jedino je ostala neoštećena crkvice sv. Roka. Tada je crkvice sv. Roka služila kao »glavna crkva«. Svake godine na blagdan svetoga Roka (16. kolovoza) slavi se zavjetna sv. misa u njegovoj crkvi.

Sveti Roko popularan je svetac te o njemu postoji bogata literatura. Svetopisci donose različite podatke o njegovu životu, djelovanju, smrti i štovanju. Rođen je u plemićkoj obitelji u gradu Montpellieru, u Francuskoj, nedaleko od granice sa Španjolskom. Kad mu je bilo 20 godina, razdijelio je svoje bogato imanje siromasima i zaputio se kao hodočasnik u Rim posjetiti grobove apostolskih prvaka sv. Petra i Pavla. Kao hodočasnik išao je od mjesta do mjesta i, kad bi prispio u neko mjesto u kojem je vladala neka zarazna bolest, tu bi se zaustavio i pomagao unesrećenima. Kad je na putu prema Vječnome Gradu došao u Piacenzu, pomagao je bolesnima te i sam obolio od zarazne bolesti. Budući da je znao da njegova bolest može druge zaraziti, povukao se na samotno mjesto, u neku špilju, blizu koje je bio izvor vode. Kako na pustome mjestu nije imao što jesti, legenda pripovijeda da mu je neki pas svaki dan donosio komad kruha. Stoga se sv. Roka na slikama i kipovima uprizoruje sa psom koji drži komad kruha u zubima. Uskoro ga je neki bogati plemić našao u šumi, poveo ga u svoj dvor, gdje su mu liječnici pomogli da ozdravi. Poslije je taj plemić napisao prvi svetčev životopis.

Izvješćujući o preostalome dijelu Rokova života i djelovanja, svetopisci se razlikuju. Prema jednima, Roko je u Angeri, u sjevernoj Italiji, kao lualica i beskućnik bačen u tamnicu, gdje je i umro. Njegovi su posmrtni ostatci 1485. godine preneseni u Veneciju, gdje su mu franjevci podignuli crkvu, u kojoj ga je glasoviti umjetnik Tintoretto ovjekovječio na svojim slikama. Prema drugima, Roko se vratio u svoj rodni Montpellier, gdje je osumnjičen kao uhoda i špijun te je i tu bačen u tamnicu. Nakon njegove smrti prepoznali su ga po križiću koji je od djetinjstva kao zavjet nosio na prsima.

Kako su u Rokovo vrijeme, a i poslije njegove smrti, često harale zarazne bolesti, posebno pak kuga, vjernici u mnogim selima i gradovima Europe utjecali su se zagovoru sv. Roka, svojega zaštitnika. Tako se u kršćanskoj Europi širilo štovanje svetoga Roka, a u njegovu su se čast podizale mnoge crkve. Uz crkve su se gradile bolnice za zaražene. Budući da je bio član Franjevačkoga svjetovnog (trećeg) reda, franjevci su širili njegovu pobožnost, a papa Grgur XIV uveo je njegov blagdan i proglasio ga zaštitnikom Montpelliera i pokrajine. Koliko je sveti Roko bio popularan, svjedoči i to što u Italiji ima oko tri tisuće crkava i kapela podignutih njemu u čast. Umjetnici su rado prikazivali lik toga Božjeg ugodnika. Roko je postao tip kršćanskoga hodočasnika: velik šešir i kratak ogrtač, putnički štap, na grudima školjka, znak hodočasnika, tikvica s vodom i pas s kruhom.

fra Gabrijel Jurišić, u: *Izvor* 17 (2009.), br. 6 (34), str. 7. – 9.)







## CRKVICA SV. MIHOVILA

Crkvice sv. Mihovila nalazi se ispod zaseoka Grubišići u Podpeći, a podignuo ju je u 18. stoljeću mještanin Mihovil Grubišić u čast svojega svetog zaštitnika. Okrenuta je od juga prema sjeveru. Duga je 6,15, a široka 4,90 metara. Jednostavna je to renesansna građevina s gotičkim prelomljenim svodom. Sagrađena je od domaćega kamena, pokrivena kupom kanalicom, unutrašnjost joj je popločena kamenim pločama. Na pročelju, uz drvena vrata, dva su prozorčića, a na vrhu je zvonik na preslicu s jednim zvonom. Ispod







zvonika, po sredini, kamena je rozeta, a ispod nje natpisna ploča s imenom graditelja crkve i grbom obitelji Grubišić. Natpis na latinskome jeziku u prijevodu glasi: *Bogu velikomu i dobromu. Mihovil Grubišić sagradi crkvu u čast svojemu zaštitniku.* U crkvi je kameni oltar s drvenim antependijem. U niši je kip sv. Mihovila. Kipići iz crkve sv. Sebastijana, sv. Petra i sv. Ivana Nepomuka, kao i Kristovo tijelo na križu, pohranjeni su u muzejskoj



Crkva sv. Mihovila sagrađena je od domaćeg kamena.



četverolisna kamena rozeta

zbirci župnoga ureda. Crkva je kao spomenik kulture pod državnom zaštitom. Obnovljena je 2002., a 2011. godine detaljnije sanirana u suradnji i pod nadzorom Zavoda za zaštitu spomenika kulture. Kip sv. Mihovila iz istoimene crkve obnovljen je 2009. O tome više u *Izvoru* 17 (2009.), br. 7 (35), str. 18.



natpisna ploča s imenom graditelja crkve i grbom obitelji Grubišić



zvonik na preslicu s jednim zvonom

## SVETI MIHOVIL I TUČEPI

Tučepljanin Mihovil Grubišić dao je sagraditi crkvu svomemu nebeskom zaštitniku arkandelu Mihovilu. Mihovil, čije ime znači *tko je kao Bog*, jedan je od tri anđela koji se spominju u Svetome pismu: Mihovil, Gabrijel i Rafael. Njihov spomen Crkva slavi blagdanom 29. rujna, kad se i u našoj crkvi slavi sv. misa.

U Starome zavjetu Mihovil nastupa kao branitelj Božjega naroda (Dan 12, 1). U Novome zavjetu Mihovil arkandel vojskovođa je vojske nebeske. U Knjizi Otkrivenja pobjednik je u borbi protiv pobunjenih anđela (Otk 12, 7 – 9), branitelj zagonetne Žene i njezina Prvorodenca, pobjednik nad sedmoglavim Zmajem. Liturgijski ga tekstovi predstavljaju kao voditelja blaženih duša u raj. Predaja mu pripisuje ulogu čuvara na vratima raja. U kršćanstvu Mihovil je poznat kao pobjednik Sotone u liku zmaja. Ikonografija ga uprizoruje kao viteza koji kopljem ubija Zmaja paklenoga i s vagonom u ruci, na kojoj važe ljudska djela na Božjemu sudištu. Prikazuju ga kao krilata anđela s plamenim mačem, u vojničkoj opremi s oklopmom, kacigom, štitom i kopljem. Lik mu je iznad mnogih gradskih vrata, da obrani grad i njegove stanovnike od zlih sila.

Već u ranokršćanskome vremenu počelo je štovanje sv. Mihovila, koje se širilo najprije na kršćanskome Istoku, a onda i po cijelome kršćanskom svijetu. Širenju toga štovanja pridonio je čudesni događaj kad je zaustavljena strašna kuga koja je harala Rimom. Papa Grgur Veliki (604.) predvodio je pokorničku procesiju i ugledao sv. Mihovila nad mauzolejom cara Hadrijana kao zaštitnika. Otad se ta utvrda zove *Castel Sant'Angelo – Anđeoska tvrđava*, koju posjećuju mnogi turisti i na čijemu vrhu dominira kip sv. Mihovila.

Sv. Mihovilu posvećene su brojne crkve u kršćanskome svijetu, od kojih je najpoznatija ona na Monte Gargano u Italiji. Jednako tako, u njegovu su čast podignute mnoge kapele na grobljima, kao znak da je voditelj duša u raj. Sv. Mihovil zaštitnik je mnogih zemalja i gradova, primjerice našega Šibenika, kao i brojnih župa, a mnoga mjesta dobila su ime po sv. Mihovilu.

Blagdan sv. Mihovila slavi se 29. rujna, a na taj se dan slave i druga dva arkandela: Gabrijel i Rafael. Bogoslužje vrlo zorno ističe trostruku djelatnost sv.

Mihovila u službi Crkve. On je borac, molitelj i pratitelj. Zagovor sv. Mihovila moli se za zaštitu od zlih duhova.

Mihovil je borac za Božji red i poredak protiv paklenoga Zmaja, Đavla, Sotone, zavodnika svega svijeta, koji se pobunio protiv Boga i danas vodi bitku protiv onih »što čuvaju Božje zapovijedi i drže svjedočanstvo Isusovo« (Otk 12, 17).

Kad je prije više od 200 godina Mihovil Grubišić dao sagraditi crkvu sv. Mihovila u Tučepima, vjerojatno je imao na pameti, a s njim i svi Tučepljani, moliti zaštitničku pomoć svetoga arkandela koju posvjedočuje Sveto pismo i kršćanska predaja, a koju sažimlje i molitva sv. Mihovilu:

*Sveti Mihovile Arkandele, brani nas u boju; budi nam zaklon protiv zloće i zasjede đavla. Neka mu zapovjedi Bog, ponizno molimo. A ti, Vojvodo vojske nebeske, Sotonu i druge pakosne duhove, koji svijetom obilaze na propast duša, božanskom jakošću u pakao protjeraj. Amen.*

Sveti Mihovil je zaštitnik Hrvatske policije i Hrvatske vojske.





## RUŠEVINE CRKVE SV. VIDA

Na brdašcu Sutvid ostatci su srušene crkve sv. Vida. To je vjerojatno bio najstariji sakralni objekt u Tučepima. Naziv mjesta i arheološki ostatci upućuju na to da su doseljeni Hrvati na vrhu brdašca štovali staroslavenškoga boga Svevida. Kad su primili krštenje, na istome mjestu sagradili su crkvu sv. Vida. To se temelji na postavci fra Luje Maruna, koju je objavio potkraj 19. stoljeća. Fra Lujo, osnivač starohrvatske arheologije, posjetio je brdašce Sutvid i zapisao da se na brdu Sutvidu, između Tučepi i Podgore, nalaze ruševine crkvice sv. Vida i da se razabiru temelji triju građevina. Ruševine treće građevine još imaju zidove visoko oko 1,60 metara. Ispred tih triju ruševina vide se ostatci još jedne građevine duge tri metra. U *Tučepskoj spomenici* fra Milan Šetka bilježi da je vojska u Prvome i Drugome svjetskom ratu na tom mjestu gradila utvrde i u tu svrhu upotrebljavala ostatke tih građevina. Danas se vide ruševine crkvice i groblje oko nje.

## SVETI VID I TUČEPI

Među svetcima koje su kršćani u Tučepima štovali je i sv. Vid, mladi kršćanin i mučenik iz ranokršćanskih vremena. Njemu u čast stari su Tučepljani u davna vremena podignuli crkvicu na brdu Sutvid, vjerojatno najstariju crkvu u Tučepima.

O sv. Vidu postoje brojni spisi premda o njegovu životu nema mnogo podataka. Rođen je potkraj 3. stoljeća, oko godine 290. u Lilybaelumu, koji se danas zove Mazzara del Vallo, na Siciliji. Bio je mučen u Lukaniji u vrijeme Dioklecijanova progonstva 304. ili 305. godine poslije Krista. Čašćenje sv. Vida počelo se širiti oko 600. godine kada je o njegovu životu i mučeništvu sastavljena prva legenda i kada mu je u čast sagrađena prva crkva u Rimu. Tada je u rimskoj pokrajini Lukaniji napisano djelo *Mučeništvo sv. Vida*.

Prema tome spisu, Vid se rodio kao sin bogate, ali još poganske obitelji. Kad mu je bilo sedam godina, morao je zbog svoje vjere i pripadnosti Kristu, zajedno sa svojim odgojiteljem Modestom i hraniteljicom Krescencijom, pobjeći u daleku Lukaniju. Otac ga je htio prisiliti da napusti kršćansku vjeru i da se vrati vjeri svojih poganskih predaka. Njegov je bijeg pao baš u doba velikoga Dioklecijanova progonstva, pa je Vid i u tuđini za svoju vjeru morao trpjeti. Uhvaćen kao kršćanin, sa svojim je skrbnicima odveden u Rim. Tu je Vid učinio nekoliko čudesa, među njima i čudesno ozdravljenje careva sina, koji bijaše opsjednut. Unatoč tomu, bio je sa svojim pratiteljima osuđen na smrt. Prema

predaji, nakon mučenja bačen je u kotao pun vreloga ulja. Anđeo ga je spasio i odveo u Lukaniju, gdje je umro. Godine 756. Vidove relikvije prenijeli su u St. Denis pokraj Pariza. Dio tih relikvija darovan je slavnome samostanu Korvey na rijeci Weseru. Taj je samostan poslije postao središtem štovanja sv. Vida. Sv. Vjenceslav, češki vojvoda, dobio je u Korveyju ruku sv. Vida i prenio je u Prag te je svetcu u čast dao sagraditi crkvu. Na temeljima te crkve podignuta je poslije divna gotička katedrala, možda jedna od najljepših gotičkih katedrala u Europi.

Štovanje sv. Vida zahvatilo je posebno slavenske zemlje, u kojima je, čini se, zbog sličnosti imena nadomjestio stari slavenski poganski kult Svevida. Stoga su crkve sv. Vida po pravilu građene na uzvisinama, odakle sv. Vid »sve vidi«. U našim je krajevima sv. Vid bio zaštitnik očiju. Ikonografija ga uprizoruje kao mladića s palmom, u kotlu, katkad s gavranom i lavom. Mladenački lik sv. Vida u kotlu najčešći je njegov ikonografski motiv. Zagovor sv. Vida moli se za grmljavine, nevremena, požara, neplodnosti. Kao svojega zaštitnika, slave ga apotekari, pivari, gostioničari, podrumari, glumci. Preporučuju mu se i ljudi slaba sluha i vida. Kod nas je najpoznatija katedrala svetog Vida u Rijeci. Od 1991. godine taj lučki grad ponovno, nakon 45 godina, svake godine obilježava Dan svojega zaštitnika svetoga Vida pa je 15. lipnja ujedno postao Dan grada Rijeke, koji se svečano obilježava vjerskim i pučkim slavljem.



## OSTATCI CRKVE SV. MARTINA

Tučepi, s tri ranoromaničke crkvice, Sv. Jurjem na morskoj obali, Sv. Vidom na brdašcu Sutvid i Sv. Martinom na Grebišću ispod biokovskih litica, upućuju na to da se život na tim mjestima nastavio i nakon antike. Sve tri crkvice jednobrodne su skladne kamene građevine iz ranoga srednjovjekovlja.

Na visokoj zaravni ispod biokovskih litica, na Grebišću, ostatci su crkve sv. Martina, koja potječe iz 11. ili 12. stoljeća. Crkva je vjerojatno svjedočanstvo franačkoga utjecaja na primorsko područje. Ostatci temelja te crkve s nekropolom, odakle potječe i naziv Grebišće, svjedoči da su u ono vrijeme Tučepljani živjeli u podbiokovskim nastambama. Ostatci temelja jednobrodne grobljanske crkve otkriveni su 1967. godine, a sustavna istraživanja provedena su od 1998. do 2000. Tom je prigodom iskopan cjelovit kompleks. O nastanku i nestanku crkvice nema sačuvanih izvora. Pronađeni arheološki ulomci govore o kontinuitetu antičkoga života u lijepom ali surovom podbiokovskom kraju u srednjovjekovnom razdoblju. Crkvice sv. Martina još čeka na obnovu. Za to bi se trebala zauzeti vjerska i društvena zajednica, a posebno plemena koja slave toga svetca.

## SVETI MARTIN I TUČEPI

Od davnih vremena Tučepljani su častili sv. Martina, omiljenoga svetca iz prvih vremena kršćanstva. Svetac je poznat po tome što je dio svoje odjeće podijelio sa siromahom. U tučepskoj župnoj zajednici Čovići, Jakići, Luketine, Mijačike i Tolići časte sv. Martina kao svojega nebeskog zaštitnika. Stoga je važno na temelju povijesnih podataka osvijetliti njegov pravi lik čovjeka, časnika, kršćanina, biskupa i svetca zaštitnika. Blagdan je sv. Martina 11. studenoga i njihova »brgulja«. Postoje različita vrela koja opisuju život sv. Martina. U njima ima stvarnih podataka kao i pojedinosti koje su plod mašte i legende.

Martin je rođen u 4. stoljeću u ondašnjoj rimskoj pokrajini Panoniji, u mjestu Sabariju (danas Szombathely u Mađarskoj). Roditelji mu nisu bili kršćani. Njegov otac bio je visoki vojnički časnik, koji je svojemu sinu dao ime Mars u čast rimskome bogu rata. Od milja su ga zvali Martinus, mali Mars. Tako je nastalo ime Martin, koje je poznato u svim kršćanskim zemljama. Slijedeći očev primjer, Martin se opredijelio za vojnički život. No to mu nije smetalo da postane kršćaninom.

Dok je bio na službi u Amiensu (današnjoj Francuskoj), doživio je događaj koji su umjetnici bezbroj puta prikazali u svojim umjetničkim djelima. Za ljute zime Martin je na putu susreo prosjaka, koji ga je molio da mu udijeli milostinjnu. Budući da nije imao novca, a pred sobom je vidio siromaha koji se smrjava, sabljom je rasjekao popola svoj vojnički plašt (ogrtač) te jednu polovicu pružio prosjaku da se zaogrne. Taj je čin zasigurno spasio prosjakov život, a promijenio Martinov.

Legenda pripovijeda da je sljedeće noći ugledao Isusa odjevena u polovicu njegova ogrtača. I čuo njegove riječi: *Evo, ovim me je plaštem zaogrnuo Martin.* Tim je riječima zapravo potvrđena njegova riječ iz Evandelja: *Što god učinite jednomu od ove moje najmanje braće, meni učinite!* (Mt 25, 40). Ubrzo nakon toga događaja, Martin je napustio vojničku službu. Brinuo se za siromahe i osamljene te im stajao na usluzi. Nastanio se u Milanu, gdje je stao u obranu kršćanske vjere protiv krivovjера. Protjeran u Liguriju, konačno se nastanio

u Poitiersu, gdje je susreo biskupa Hilarija, poslije svetca i crkvenoga naučitelja. Hilarije ga je zaređio za svećenika i povjerio mu imanje u Ligugéu, gdje je Martin dao sagraditi crkvu i samostan. To je bila prva redovnička obitelj na području Francuske. Kao redovnik, Martin je živio svetim životom. To su primijetili kršćani te ga izabrali za biskupa u Toursu (371. godine). I kao biskup, Martin je živio prema redovničkim pravilima i strogo ih poštovao. Obilazio je sela i gradove, propovijedao evanđelje, a mnogi su se obratili na kršćansku vjeru i željeli da ih Martin krsti. Bio je sjajan pastir. Kao misionar, obraćao je na kršćanstvo barbarska plemena u Galiji, umirivao arijance i ostale krivovjerce te se opirao civilnoj vlasti koja se htjela uplesti u upravljanje Crkvom. Iskreno su ga voljeli siromasi, a manje plemići i klerici koji su, vodeći bezbrižan život, stroga biskupa smatrali odveć zahtjevnim. Zahtijevao je uzoran život i obrazovanje primjereno službi. Zbog toga je bio izložen klevetama i nesnošljivosti.

Strog život i misionarska djelatnost trošili su Martinovu tjelesnu snagu. Obolio je u Candesu, istočno od Toursa. Oko bolesničke postelje skupili su se njegovi učenici u bojazni da bi mogao brzo preminuti. Prema predaji, Martin je tada izgovorio sljedeću molitvu: *Gospodine, ako sam i dalje potreban tvom narodu, ne otklanjam trud. Neka bude volja Tvoja!* Skromni je biskup umro 8. studenoga 397. godine, a sprovod mu je bio 11. studenoga, tako da se dan njegova ukopa slavi kao njegov blagdan.

Svetopisci drže sv. Martina jednim od najvećih biskupa svih vremena. Prvi je svetac koji nije bio mučenik, a ipak ima svoj blagdan. Poznat je u cijelome svijetu. Njegov čin dobrotvornosti prema siromahu što se smrzavao pred gradskim vratima, kojemu je dao polovicu svojega ogrtača, nadahnuo je mnoge slikare i umjetnike. Francuska ga štuje kao svojega zaštitnika. U poljoprivrednim i vinogradarskim krajevima Francuske, Italije, pa i u našim vinorodnim predjelima, novo se vino »kuša« na blagdan svetoga Martina. Zaštitnik je Francuske, vojnika, konjanika, siromaha, prosjaka, putnika i vinogradara.

## NOVA CRKVA U TUČEPIMA

Nakon strašnoga potresa 1962., koji je pogodio i Tučepe, većina je stanovništva svoje kuće počela graditi uz more. Zbog udaljenosti crkve u Selu, bilo je potrebno graditi crkvu uz novo naselje na Kraju. Crkva sv. Nikole Tavelića podignuta je na neprikladnoj lokaciji: uz opasnu prometnicu, na velikoj uzbrdici, sa stubištem koje onemogućava pristup invalidima te bez parkirališta. Crkva je premalena i nefunkcionalna za suvremene potrebe, osobito u ljetnim mjesecima kad broj »misara« vidno poraste. Nakon dolaska za župnika u Tučepe, fra Nediljko Šabić sa župnim je vijećem pokrenuo inicijativu za gradnju nove crkve. Tražili su prikladno mjesto i suglasnost odgovornih za gradnju crkve koja bi odgovarala sadašnjim potrebama turističkoga mjesta. Više o tomu u: *Izvor 15* (2007.), br. 2 (30), str. 10. – 12. Kamen temeljac za novu crkvu blagoslovio je papa Benedikt XVI. prigodom svojega posjeta Hrvatskoj u Zagrebu 5. lipnja 2011. (*Izvor 19* (2011.), br. 11 (39), str. 19.; *Izvor 20* (2013.), br. 14 (42) str. 5. – 7.).



**BIOKOVO**

Park priode • Nature park



TUČEPSKE  
KAPELICE





## KAPELA SV. ANTE NA MALOM VRHU

Kapelu sv. Ante na Malome Vrhu sagradio je Božo Šarić zvani Škerle na zamolbu svojega oca Mate koji mu je 1910. iz Australije poslao sredstva za podizanje kapelice.







## GOSPINA KAPELICA NA LAĐANI

Gospina kapelica na Lađani na Biokovu podignuta je 1904., a obnovljena 1979. U njoj je Gospin kip od drva.





## ŠPILJA GOSPE LURDSKE U STAROME SELU – ŠIMIĆI, MRAVIČIĆI I ŠEVELJI

U Starome selu, između zaselaka Šimići i Mravičići, sagrađena je »špilja« Gospe Lurdske. Zamisao i izvedbu radova ostvario je Vjeko Šimić. Od postojećega kamena zidao je nišu za koju je fra Nediljko Šabić darovao kip Gospe Lurdske. Vjeko je poravnao teren ispred kapele pa se odatle pruža divan pogled na more i Biokovo. Ispred kapele zasadio je maslinu, postavio stol i dva banka, doveo vodu i struju. Uokolo je uredio mali botanički vrt s mediteranskim biljkama i stablima: kadulju, *vrisak*, smilje, jasen, hrast, krušku, bor i čempres. U blizini kapele planinski su izvori. Inicijativom jednog i uz pomoć nekolicine, nastalo je još jedno malo sakralno mjesto u našim Tučepima.

## KAPELICA SV. ANTE U PODSTUPU

Uz put koji vodi od obale kroz Podstup prema župnoj crkvi sv. Ante u Sridi sela nalazi se kapelica posvećena sv. Anti. Kapelicu je sagradila obitelj Marije i Milivoja Mijačike. U jednostavnoj niši s polukružnim lukom nalazi se kip sv. Ante, napravljen od javorova drva u Južnome Tirolu (St. Ulrich). Kapelicu je blagoslovio župnik fra Nediljko Šabić 11. svibnja 2013.





## KAPELICA GOSPE SINJSKE U TUČEPIMA - NA ŠETNICI

Uz morsku je obalu Šimun Šimić podignuo kapelicu Gospe Sinjske. U njoj se nalazi slika Čudotvorne Gospe Sinjske.











CRKVENO  
RUHO

## MISNICE

I liturgijsko ruho koje je u tučepskim crkvama u upotrebi dugi niz godina pripada sakralnoj baštini. Na fotografijama su *misnice*, liturgijsko odijelo koje nosi svećenik pri slavlju sv. mise, odakle i ime »misnica«. Misnica je poznata i kao *kazula*, što dolazi od latinske riječi *casa* (kuća) s obzirom na to da je u ranokršćansko vrijeme posvema prekrivala svećenikovo tijelo obujmivši ga, a imala je samo otvor za glavu. Tijekom stoljeća kazula se skraćivala i mijenjala te naposljetku poprimila oblik prikazan na fotografijama. Misnice su se izrađivale od fine tkanine u bijeloj, crvenoj, zelenoj, ljubičastoj i crnoj boji. Resile su se latinskim križem sa stiliziranim biljnim ili geometrijskim oblicima, a u križište su se stavljale slike Isusa, Marije, svetaca ili inicijali IHS i PAX.

---

Tučepsko liturgijsko ruho snimljeno je u Muzeju za umjetnost i obrt u Zagrebu, 27. studenoga 2018. Zahvaljujemo na prijateljskoj pomoći Miroslavu Gašparoviću, ravnatelju MUO, Vesni Ledić, voditeljici projekata, Ivi Čukman, voditeljici restauratorskih radionica u MUO.















# NEKOĆ DAVNO

## SV. JELENA I BARBAROVICA

Zahvaljujući nazivima, dva mjesta u Tučepima daju naslutiti da su tu možda nekada postojale crkvice ili kapelice koje su stari Tučepljani bili podignuli u čast kršćanskih svetaca. Riječ je o toponomastičkim nazivima Sv. Jelena i Barbarovica. Ti nazivi potječu iz usmene predaje, ali za njih ne postoje materijalni ostatci koji bi posvjedočili postojanje bogostovnih mjesta.

Sv. Jelena ili Jelina nalazi se između Sride sela i Podpeći, u zapadnom podnožju utvrde Grad. Prema predaji, tu se nekada nalazila crkvice sv. Jelene. Osim dviju suhozidina, na tome mjestu nema drugih ostataka koji bi upućivali na neku sakralnu građevinu.



Na zapadnom dijelu Tučepi, nedaleko od granice s Kotišinom, nalazi se Barbarovica, toponim koji je možda povezan sa sv. Barbarom, zaštitnicom rudara i ljevača. Možda je naziv mjesta povezan i s korištenjem kamena u blizini.

Prema Marinku Tomasoviću, povjesničaru umjetnosti, arheologu i direktoru Gradskoga muzeja u Makarskoj, nazive tih mjesta ne treba olako uzimati kao mjesta štovanja spomenutih svetica. Uza sve to, »njihova je vrijednost iznimna i vrlo poticajna za buduća bavljenja... raščišćavanja terena i manjeg arheološkog istraživanja«. (usp. *Izvor* 20 (2012.), br. 12 (40), str. 57. – 59.)

## TUČEPSKI DVORAC

Ugledno pleme Grubišića, podrijetlom iz Olova, u 16. stoljeću granalo se u tri smjera; pred turskim se zulumom jedan dio plemena odselio u Makarsko primorje. Tamo su postali mletački plemići. Glavni njihov zase-lak nalazio se u Podpeći, sjeverozapadnome dijelu Tučepi. Tu je Mihovil Grubišić sagradio crkvicu svojemu nebeskom zaštitniku sv. Mihovilu. Na pročelju crkvice s gotičkim svodom stoji grb Grubišića s Pegazom, mitološkim krilatim konjem u galopu. Mihovilov sin Klement najpoznatiji je iz roda Grubišića. Rođen je u Makarskoj 24. prosinca 1725. Filozofiju je učio u Dubrovniku, a bogoslovlje i pravo u Padovi, gdje je postigao doktorski naslov. Bio je svećenik Makarske biskupije i rektor Splitskoga sjemeništa. Preminuo je u 48. godini 19. travnja 1773., a pokopan je u katedrali sv. Marka u Makarskoj. Uz svećeničku službu bavio se filologijom i arheologijom, održavao vezu s uglednim i poznatim ljudima svojega vremena. Napisao je *Povijest Neretve* te rasprave o hrvatskome jeziku i glagoljici na talijanskome i latinskome jeziku.



Za nas je don Klement važan jer je na svojem posjedu na Kraju u Tučepima 1776. sagradio velik i udoban dvorac, ljetnikovac. Monumentalna građevina odoljela je zubu vremena te je pedesetih godina prošloga stoljeća preuređena u hotel pod imenom Kaštelet. Na pročelju je sačuvan grb Grubišića, sličan onome na crkvi u Podpeći. U dvorcu je Klement napravio baroknu kapelu, koja se nalazila na istočnoj strani, odvojena od stambene zgrade, s polukružnim prozorom na južnome pročelju. Šezdesetih godina prošloga stoljeća to sakralno mjesto pretvoreno je u kupaonicu.

Grubišićev prijatelj i gost u dvorcu u Tučepima bio je glasoviti prirodoslovac opat Alberto Fortis, koji je svoj boravak u Tučepima opisao u svojem djelu *Viaggio in Dalmazia* (Mleci, 1774.), a koje je u hrvatskome prijevodu *Put po Dalmaciji* tiskano u Zagrebu 1984. (Usp. dr. Milan Šetka, *Tučepska spomenica. Prilog prvi i drugi*, Tučepi, 1971., str. 113. – 115.; mr. sc. Zoraida Demori Staničić, *Razmatranja o starim ljetnikovcima u Tučepima*, u: *Izvor* 16 (2008.), br. 5 (33), str. 51. – 55.





PETAR GUDELJ

*Gospa od Sedam žalosti*

Zadihan val,

Bijeli žal.

Gospa pod čempresima,

Skromna u žalosti.

Galebov klik,

Izmoljen lik.

U miru polusjena,

Gospa sklopljenih ruku.

Na rubu atlasnog saga,

Plivačica naga.

Svijet pjene i modrine,

Obzor bez granica.





NEMATERIJALNA  
SAKRALNA  
BAŠTINA





## ČAŠĆENJE SVETCA ZAŠTITNIKA

U župi Tučepima postoje običaji stari tisuću godina o čašćenju posebnoga svetca zaštitnika. U dogovoru sa župnikom, plemena bi izabrala svojega svetca. Župnik se brinuo da plemena ne izaberu istoga svetca. Tako zaseoci, plemena i obitelji u Tučepima imaju svojega svetca zaštitnika, što narod naziva »služiti«. Na blagdan nebeskoga zaštitnika zaselak, pleme ili skupina obitelji dade slaviti sv. misu, na kojoj sudjeluju mnogi. Nakon mise spomen je i »odrešenje« za pokojne. Na dan svojega svetca je svečano, bez velika posla i fizičkoga rada. U prijašnja vremena svečari su pozivali rodbinu i prijatelje na svečani objed, na takozvanu *brgulju*. Danas se sastanu obitelji iz dotičnoga plemena na zajednički svečani objed. Taj se običaj iz davnih vremena sačuvao do dana današnjega i tučepska je nematerijalna baština.

## ZAŠTITNICI POJEDINIH PLEMENA

6. siječnja	Sveta tri kralja, Vodokršće	Bušelići
28. kolovoza	Glavosjek sv. Ivana Krstitelja ili Sveti Ivan Usikovac	Brbići, Delići, Dragičevići, Grubišići, Lalići, Marasi, Ostojići, Novaci, Pašalići, Šestići, Šimići, Tomaši, Viskovići, Vodanovići
31. kolovoza	Sveti Jure Biokovski	Mravičići i Čobrnici
6. listopada	Sveti Bruno	Ševelji
18. listopada	Sveti Luka	Šarići, Vidići, Vitlići
11. studenoga	Sveti Martin	Čovići, Jakići

U *Zborniku stogodišnjice škole u Tučepima* fra Karlo Jurišić piše: »To (čašćenje krsnoga sveca) je stari hrvatski običaj koji je nastao u doba pokršćavanja našega naroda u Crvenoj Hrvatskoj i održao se do danas.« U istome prilogu taj poznati povjesničar Makarskoga primorja piše: »Bio je običaj da se bira seoski kralj. O tome običaju ima arhivskih dokaza za posljednja stoljeća. Običaj je povijesno utvrđen u selima oko Makarske... Najviše se održao u Tučepima. Zadnji birani seoski kralj u Tučepima bio je Ivan Lalić pok. Nikole i to godine 1921.« (*Izvor* 15 (2007.), br. 4 (32), str. 21.; *Izvor* 18 (2010.), br. 8 (36) str. 13.

## BOŽIĆNI OBIČAJI U TUČEPIMA

Kao i mnoga druga mjesta u domovini Hrvatskoj, tako su i Tučepi obilovali lijepim običajima za božićne blagdane. Neki od tih običaja još nisu zaboravljeni, neki su pak, zbog promijenjenih životnih prilika, iščezli. Prema kazivanju Milana Šimića fra Milan Šetka u *Tučepskoj spomenici* zabilježio je sljedeće božićne običaje.

Na Badnji dan Tučepljani su kitili svoje kuće grančicama lovorike, masline ili bršljana. Te bi grančice stavljali na nadvratnike ulaznih vrata. Na dimnjak bi stavili granu lovorike ili masline s jednim šipkom. U kući bi postavili borić ili jelu, a na stol bi uz grančice lovorike, masline i čašu pšenice stavili kruh i tri kolača *mizenjaka*. Na kruh bi urezali znak križa.

Za Badnjak bi stari Tučepljani usjekli tri komada drva od masline, zvana *badnjaci*: veći glavni, a druga dva pomoćna. Na Badnji dan navečer bi se najprije molila krunica, ružarij. Domaćin kuće unio bi badnjake, poškropio blagoslovljenom vodom i naložio na komin. Slijedila bi večera s uvodnom molitvom. Nakon večere skupljena bi mladež i ukućani pjevali božićne pjesme. Zatim bi išli u crkvu na božićnu ponoćku. Nakon mise slijedilo bi čestitanje.

Za božićni objed domaćin bi molio Božji blagoslov za žive i mrtve te bi s badnjaka užegao svijeću i postavio na stol izgovarajući sljedeće riječi: »Kako se ova svijeća užegla, tako u našu kuću došao svaki Božji blagoslov!« Nakon objeda slijedila bi molitva i gašenje svijeće kruhom umočenim u vino: »Kako se ova svijeća ugasila, tako iz naše kuće nestalo svake nesloge i opačine!« Taj komadić kruha domaćin bi dao djeci da pojedu. Običaj paljenja i gašenja svijeća držao se i na Svetog Stjepana, Novu godinu i Bogojavljenje. Na Bogojavljenje (Vodokršće) popodne svi bi se ukrasili sa stola uklonili kao znak da je završilo božićno vrijeme.

Za božićne blagdane, osim na sam Božić, rodbina i prijatelji posjećivali bi jedni druge kako bi podržavali rodbinske i prijateljske veze. (*Tučepska spomenica. Prilog prvi i drugi*, Tučepi, 1971., str. 123. – 124.).





## USKRSNI OBIČAJI

### KORIZMA NEKADA

U korizmi se *kantala* muka u vrijeme rada i odmora, po danu i navečer. Natjecalo se tko će bolje kantati. Djevojke bi kod komina plele i pjevale Gospin plač. Post i nemrs se obdržavao u svim obiteljima. Umjesto mesa, frigali su se ušticipci. Za procesiju na Cvjetnicu isplele bi se maslinove grane kao palme i nosile na blagoslov. Svi bi se križevi u svim crkvama prekrivali ljubičastim platnom. Na Veliki četvrtak pravio bi se Isusov grob. Nakon mise Večere Gospodnje, pjevao bi se Gospin plač. Na Veliki petak krenula bi procesija za križem iz crkve sv. Ante u 6 sati ujutro. Veliki križ i male križeve nosili bi križonoše bosih nogu ili u čarapama. Od crkve sv. Ante, za križem, put križa bi išao kroz Šimiće, Ševelje do groblja te grobljanskim stubama do obale. Tu bi križonoše *uronili* križ u more. Putem uz more procesija bi išla preko ribarskih mreža do crkve sv. Jure, a odatle uz potok i cestom za Vrgorac prema Gornjim Tučepima, zatim oputinom prema zaseoku Podpeč i crkvi sv. Mihovila, potom crkvi sv. Kate, sv. Roka i opet u crkvu sv. Ante. Nakon procesije, u crkvi bi se otkrivali i ljubili križevi. Na Veliku subotu, kad bi zvonila *Gloria*, čeljad bi se umivala. Na Uskrs bi se služila sveta misa, kojoj bi prethodio dug euharistijski post. Na Uskrsni ponedjeljak poslije mise, poslijepodne, mladi bi plesali i šetali se od župne kuće do Škalavere do skretanja za Biokovo. Taj je običaj trajao do potresa 1962. Nakon što je 1964. sagrađena Jadranska magistrala, život župe i mjesta počeo se mijenjati; u mjesto je stigao turizam.

(Pero Šimić, pok. Ivana u: *Izvor* 23 (2016.), br. 21 (49) 19. – 21.)

## ZA KRIŽEM

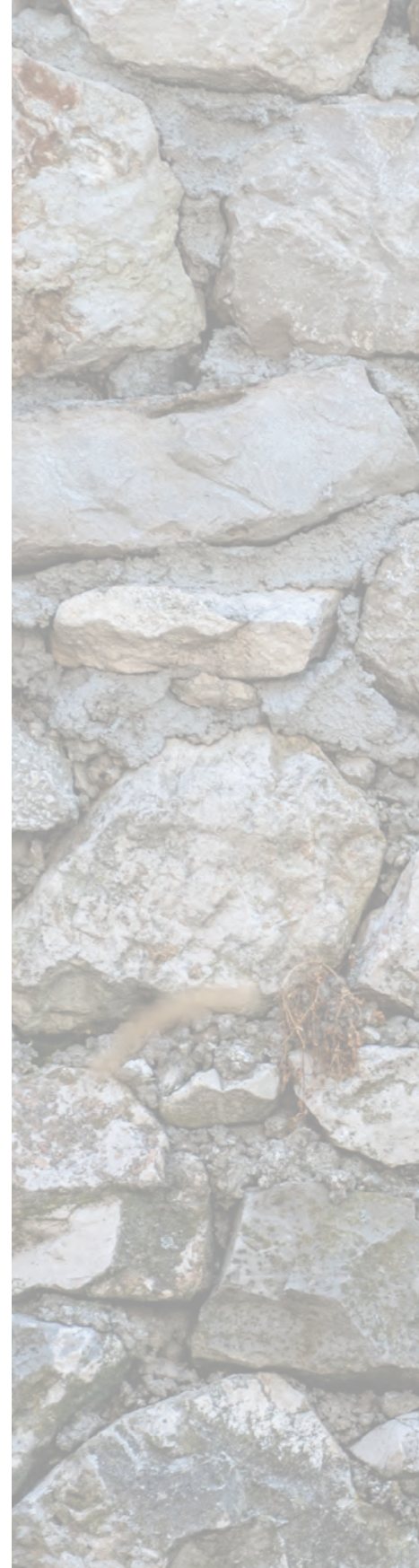
Nekad je bilo teško ići za križem. Velika procesija, jutro. Pjevači cijelim putem pjevaju *Muku Isusovu*. Procesija ide od crkve preko Šimića do crkve Male Gospe i groblja, gdje joj se pridružuju brojni vjernici. S maslinovim grančicama u ruci, procesija ide do crkve sv. Nikole Tavelića. Uz obalu put križa se nastavlja do crkve sv. Jure. Odatle usponom do vrha mejaša, do crkve sv. Mihovila u Podpeći. Preko crkvice sv. Kate i sv. Roka dolazi se ponovno u crkvu sv. Ante. Navečer je obred muke, procesija prolazi kroz mjesto, moli se molitva puta križa, ljudi nose baklje u rukama. Nakon povratka u crkvu pjeva se *Ispovjedite se!*

Vjera nije modni trend, nešto što se pojavi, bljesne i nestane, nego nešto trajno, što se shvaća i prihvaća, osjeća u dubini duše.

O doživljaju procesije na Veliki petak izvješćuje dr. Mario Vodanović u *Izvoru* 19 (2011.), br. 10 (38), str. 34. – 36.; Veronika Reljac iscrpno opisuje hrvatske uskrzne običaje u našem *Izvoru* 18 (2010.), br. 8 (36), str. 21. – 33.

## NOVI PUT KRIŽA

Župno pastoralno vijeće donijelo je 26. ožujka 2012. odluku o kretanju procesije s križem na Veliki petak. Procesija polazi iz crkve sv. Ante u 6.30 sati te ide kroz Šimiće, Ševelje i Mravičiće. Silazi pokraj kuće časnih sestara do Jadranske magistrale te ulazi u naselje Kamena. Kamenima ide šetnicom do podvožnjaka prema crkvi Gospina rođenja te od crkve Male Gospe do crkve sv. Nikole i crkve sv. Jure. Nakon molitve kod crkve sv. Jure, put križa kreće prema hotelu Neptun, zatim magistralom do kuće Jose Vidića. Prolazi kroz cijelo naselje Blato, do rezervoara i do zaseoka Čovići. U Čovićima je nakon molitve predah. Iz Čovića ide putom prema magistrali u Podpeč, do crkvice sv. Mihovila, a odatle do crkve sv. Ante, gdje završava put križa. Tako na Veliki petak križ Kristov obiđe sva naselja i stanovnike u Tučepima. (*Izvor* 20 (2012.), br. 12 (40), str. 22.)



## TIJELOVSKA PROCESIJA U TUČEPIMA

U Katoličkoj crkvi Tijelovo je blagdan presvetog Tijela i Krvi Kristove. Spominje se Kristova nazočnost u sakramentu euharistije. Blagdan se slavi u četvrtak poslije svetkovine Presvetog Trojstva. Svetkovina je nastala u Liègeu u Belgiji 1246., a papa Urban IV. uveo ju je za cijelu Crkvu 1264. Nakon blagdanske mise, slijedi svečana procesija kroz mjesto, koja je prvi put održana u Kölnu 1274., a 1279. i u našem Zagrebu. U Tučepima je ta procesija uvedena tek 2009. godine zaslugom župnika fra Nediljka Šabića.

Bilo je to 22. svibnja 2008. Procesija s Presvetim sakramentom krenula je iz crkve sv. Nikole preko Jadranske magistrale kroz Kraj, potom magistralom na spoj Kamena – Kraj te šetnicom do Marine i ponovno do crkve sv. Nikole Tavelića. Sudjelovao je velik broj vjernika. Pri tome molitvenom činu procesija je, naime, pokornički čin, naglašava se duhovna dimenzija blagdana, slavljenje Isusa u euharistiji. Vjernicima se skreće pozornost na Božju prisutnost u njihovu življenju i djelovanju. Krist je s nama, Krist je među nama. Krist ide s nama kroz naše mjesto i kroz naš život.

Sljedeće godine (2009.) za Tijelovsku procesiju nabavljen je novi baldahin (baldekin). Za istu prigodu obnovljen je kalež iz 18. stoljeća, a stara pokaznica (monstranca) popravljena je i pozlačena 24-karatnim zlatom pa je povratila prvotni sjaj.

(Usp. *Izvor* 16 (2008.), br. 5 (33), str. 19. – 20.; *Izvor* 17 (2009.), br. 6 (34), str. 11. – 16.)

## TUČEPSKI MUČENICI

Riječ mučenik dolazi od grčke riječi *martyrion*, što znači svjedočanstvo. Mučenik je svjedok krvlju, a osobe koje zbog svjedočanstva vjere trpe i bivaju mučene i pogubljene nazivamo mučenicima. U Novome zavjetu mučenik daje svjedočanstvo o vjeri u Isusa Krista. Prvi kršćanski mučenik bio je đakon Stjepan, koji je zbog svoje vjere bio kamenovan (usp. *Djela apostolska* 7, 54. – 60.). O ranokršćanskim mučenicima postoje povijesna izvješća i literarno su obrađeni procesi. U katakombama su častili mučenike i spominjali njihova imena u bogoslužju. Na grobovima mučenika podizane su crkve.

Papa Ivan Pavao II. pozvao je (1995.) odgovorne u Katoličkoj crkvi da sastave dokumente o mučenicima dvadesetoga stoljeća. Papinsko povjerenstvo za nove mučenike na temelju prispjelih izvješća registriralo je 12.692 mučenika dvadesetoga stoljeća. Nisu svi mučenici proglašeni blaženima ili svetima. Sv. Nikola Tavelić i sv. Marko Križevčanin, kao i bl. Alojzije Stepinac, hrvatski su sveti mučenici. Hrvatski martirologij sastavio je don Anto Baković i popisao 663 crkvene osobe koje su bile žrtve komunističkih zločina.

Fra Petar Bezina u svojoj knjizi *Franjevci Provincije Pre-svetog Otkupitelja, žrtve rata 1942. – 1948.* navodi četiri tučepska franjevca koja su bila pogubljena zbog svjedočanstva svoje vjere.

---

Krunica koju je fra Nediljku Šabiću 1983. darovao papa Sveti Otac Ivan Pavao II.







**FRA VJEKOSLAV ŠIMIĆ**, rođen 17. kolovoza 1905. u Tučepima od oca Mije i majke Kate rođ. Šarić. Klasičnu gimnaziju završio je kod franjevacu u Sinju, studij filozofije u Zaostrogu, a bogoslovlja u Makarskoj. Za svećenika je zaređen 1929. u Makarskoj. Bio je profesor u Franjevačkoj gimnaziji u Sinju, župnik u Vrpolju kod Knina. Kao vojni svećenik služio je u Osijeku, Banjoj Luci, Slavonskome Brodu i Zagrebu. U Zagrebu 7. srpnja 1945. partizanski ga je sud osudio na smrt strijeljanjem i istoga dana pogubio. Bilo mu je 40 godina.

**FRA BOŽIDAR ŠIMIĆ**, rođen 18. veljače 1915. u Tučepima od oca Mije i majke Kate rođ. Šarić. Bio je mlađi brat fra Vjekoslava. Klasičnu gimnaziju završio je kod franjevacu u Sinju, a studij bogoslovlja u Makarskoj. Za svećenika je zaređen 1940. godine u Makarskoj. U rujnu 1941. imenovan je župnikom u Plini, gdje se zauzimao za ratom pogođeno pučanstvo. Stradao je od partizanske ruke 10. rujna 1943. u Kuli Norinskoj pokraj Opuzena. Pokopan je u grobu obitelji Gabrić u Metkoviću. Bilo mu je tek 28 godina.

**FRA VALENTIN ŠIMIĆ**, rođen 20. rujna 1920. u Tučepima od oca Tome i majke Marte rođ. Urlić. Osnovnu školu završio je u rodnome mjestu, a klasičnu gimnaziju kod franjevacu u Sinju. Studij filozofije i bogoslovlja pohađao je ratne 1943. u Makarskoj. Godinu dana poslije pobjegao je pred partizanima preko Sarajeva u Zagreb, odakle se u svibnju 1945. s hrvatskom vojskom i civilima povlačio prema Austriji (Bleiburg). Pogubljen je na Križnome putu, vjerojatno kod Maribora. Za grob mu se ne zna. Bilo mu je tek 25 godina.

**FRA JOSIP VISKOVIĆ** rođen je u Tučepima 21. ožujka 1915. Osnovnu školu završio je u rodnome mjestu, klasičnu gimnaziju i filozofski licej kod franjevaca u Sinju. Studij bogoslovlja pohađao je u Makarskoj, a diplomirao na Bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Za svećenika je zaređen 4. ožujka 1939. u Splitu, a sutradan je slavio mladu misu u svojim Tučepima. Od 1940. bio je kapelan i kateheta te voditelj Katoličke akcije u Župi Majke Božje Lurdske u Zagrebu. Komunističke su ga vlasti zatvorile 19. travnja 1947. i na montiranom procesu osudile na 15 godina prisilnoga rada i lišenje slobode. O svojem životu u zatvoru u Novoj Gradiški napisao je potresnu knjižicu *Sjećanja s robije*, koja je bila predložak za predstavu vjeroučiteljice Marine Šimić *Pravednik u okovima*. Oba djela objelodanjena su u posebnoj knjizi zaslugom Turističke zajednice Tučepi.

Četiri tučepska fratara komunisti su pogubili iz mržnje prema vjeri ili, kako se to kaže, *in odium fidei*. Kao takvi zaslužuju naziv mučenika. Lažno optuženi, bez mogućnosti da se brane i bez sudskoga procesa, ubijeni su zbog svojega vjerskog uvjerenja. Njihovo svjedočanstvo vjere može se ubrojiti u nematerijalnu sakralnu baštinu naših Tučepi.

Više o našim mučenicima; usp. *Izvor* 16 (2008.), br. 4 (32), str. 40. – 43.; o fra Jozi Viskoviću prigodom 100. obljetnice rođenja, usp. *Izvor* 22 (2015.), br. 18 (46), str. 49. – 52.



## STANJE DUŠA U ŽUPI SV. ANTE PADOVANSKOGA U TUČEPIMA (1667. – 2018.)

Među važne kulturne spomenike sela i župe Tučepi pripadaju i župne matične knjige i knjige stanja duša u koje su tučepski župnici upisivali osnovne podatke o župljanima. Te su knjige vrijedno arhivsko vrelo s podacima o krštenima, tj. rođenima, vjenčanima i umrlima, o broju djece u obiteljima, o vjenčanjima, o kumstvima, o dužini životnoga vijeka, o bolestima i uzrocima smrti. Knjige stanja duša čuvaju imena obitelji i plemena te sadržavaju podatke o broju stanovnika, o migracijskim kretanjima, o društvenoj i konfesionalnoj strukturi pučanstva i uopće o životu Tučepjana. Nematerijalna su kulturna baština, spomenik izrazite povijesne i društvene vrijednosti.

S obzirom na župne matične knjige, Tridentski je sabor (1545. – 1563.) donio važnu odluku (11. studenoga 1563.) da župnici vode evidencije o krštenima u povjerenoj im župi. Rimski obrednik iz 1614. godine upotunjuje tu odluku te propisuje župnicima da, uz knjigu krštenih, vode i knjigu vjenčanih i umrlih te »stanje duša« (*status animarum*).

Rimski obrednik određuje i posebne obrasce za upise u te knjige.

U knjigu krštenih trebalo je upisati:

»Godine Gospodnje ... dana ... mjeseca ... sam ja N. N. župnik crkve sv... u mjestu... u crkvi sv... krstio dijete, dana ... od ... zakonitih roditelja iz ove župe... Djetetu je dano ime ... Kum je bio ..., sin ..., iz župe... a kuma je bila ..., iz župe...«

U knjigu vjenčanih upisivalo se:

»Godine Gospodnje, dana, mjeseca, po napovijedi izvršenoj u tri zareda blagdanska dana, od kojih je prvi bio dana ..., drugi dana ... treći dana ... za vrijeme Svete mise, i kako se nije našla nikakva zakonita prepreka, ja N. N., župnik ove crkve Sv..., u mjestu ..., sam sina N., starog ... godina iz župe ... Sv..., i kćerku, staru ... godina iz župe Sv...,



---

Stanje duša u Župi sv. Ante Padovanskoga u Tučepima (1667. – 2018.)

## INDICAZIONE DEGL'INDIVIDUI

	DATA DI NASCITA			NOME E COGNOME	PATRIA	ATTUALE DOMICILIO		RELIGIONE	CONDIZIONE
	giorno	Mese	Anno			del Luogo	al civico Numero		
5			1768	Martino Jacopo di Giuseppe	Turessi	Turessi	107	Catto.	Contad.
5	11	luglio	1768	Andriana Madda di Martino	id.	id.	91	id.	id.
2	20	febre	1799	Andrea Cristallo di Martino	id.	id.	251	id.	id.
2	20	Aprile	1801	Giulia Cristallo di id.	id.	id.	id.	id.	id.
	20	Aprile	1801	Anna Moghe di Andria	id.	id.	id.	id.	id.
	6	Maggio	1809	Mattia Lucia di Martino	Turessi	id.	id.	id.	id.
8	7	febre	1832	Giovanna Figlia di Andrea e Anna	id.	id.	id.	id.	id.
5	4	giugno	1832	Antonio di 2. <sup>o</sup> figlio di id.	id.	id.	id.	id.	id.
5	12	Aprile	1836	Anna 3. <sup>o</sup> figlio di id.	id.	id.	id.	id.	id.
	20	Maggio	1839	Giuseppa Rita Figlia di Andrea	id.	id.	id.	id.	id.
	4	giugno	1842	id. no figlio di Andrea e Anna	id.	id.	id.	id.	id.
	3	febbraio	1844	id. 2. <sup>o</sup> figlio di Andrea e Anna	id.	id.	id.	id.	id.
25	25	Settembre	1852	Giuseppa figlio di Andrea	id.	id.	id.	id.	id.
	23	Aprile	1804	Giorgio Jacopo di Giuseppe	Turessi	Turessi	98	Catto.	Contad.
5	15	ottobre	1801	Antonia Madda di Giuseppe figlio di Antonio e Figlia	id.	id.	id.	id.	id.
5	12	febre	1839	Giovanna Figlia	id.	id.	id.	id.	id.
	24	Febb.	1841	Mattia Giuseppa figlio	id.	id.	id.	id.	id.
5	9	Aprile	1846	Margherita Figlia	id.	id.	id.	id.	id.

Stanje duša u Župi sv. Ante  
Padovanskoga u Tučepima, kraj  
18. – prva polovica 19. stoljeća

## COMPONENTI LA FAMIGLIA.

DATA DEL CONSEGUIMENTO DEI SACRAMENTI DI				VACINATE			DATA DELL' ACCESSO ALLA SCUOLA ELEMENTARE	DATA DI MORTE	ANNOTAZIONI.
Battesimo	Cresima	Eucaristia per la prima volta	Matrimonio	Data	con effetto	senza effetto			
1768	id.						17/1868		
27/1799	1817		26. 1851				9/9 1847		
25/1804	id.		27/4. 1858				5/10 1828		
1809	id.						14 1884.		
1809	id.		1/11 1830.					San Martino Medico a Polgara.	
1832	con								
1834	id.								
19/1836	id.								
21/1839	id.								
3/6 1842	id.								
6/1 844.	id.						9/1 1847		
23/3 1852.	id.								
25/4 1804	con								
1804	id.		35- 1858				25/1868		
1839	id.						18/9 1839		
id.	id.								
id.	id.						21/4 1840		

zapitao u crkvi Sv... i kada su obostrano potvrdili pristanak, ja sam ih uz blagoslov vjenčao.«

U knjigu umrlih:

»Godine Gospodnje, dana, mjeseca u okrilju Svete Matere Crkve svoju dušu Bogu predao je N., sin ili N. i N. ili zakonita žena N., u ... godini života, u kući ..., njegovo tijelo je sahranjeno dana ..., na groblju crkve sv..., ispovjedio sam ga dana ... i podijelio mu Svetu popudbinu dana ... i posljednju Svetu pomast dana...«

Poslije je dodana i rubrika o bolesti ili uzroku smrti. Tijekom vremena obrasci su upisa u matične knjige i knjige stanja duša pojednostavnjeni.

Pedeset tri godine nakon odredbe Rimskoga obrednika, godine 1667. u našim Tučepima matice je počeo pisati prvi župnik fra Šimun Barbarović. Bilo je to vrijeme turskoga zuluma, potkraj Kandijskoga rata, koji je trajao pune 24 godine (1645. – 1669.). Za toga rata i Tučepljani su, zajedno s pučanstvom Makarskoga primorja, proživljavali teško vrijeme gladi, bolesti i siromaštva.

Dragocjenu knjigu iz davne 1667. godine, u koju su upisani rođeni i kršteni, vjenčani i preminuli Tučepljani, župnici su uspjeli skloniti na sigurno mjesto pa se tako sačuvala do dana današnjega. Ona se ubraja među najstarije sačuvane matične knjige Splitsko-makarske nadbiskupije.

Novije matice krštenih, vjenčanih i umrlih oduzete su župnome uredu 1948. prema naredbi ondašnjih komunističkih vlasti te predane tek tada ustrojenom državnom matičnom uredu u Makarskoj.

U tučepskome župnom uredu nalazi se knjiga stanja duša u koju su zapisivani članovi pojedinih obitelji. Pisana je na talijanskome jeziku, prema talijanskim obrascima. Župnici su upisivali datum rođenja, ime i prezime, mjesto rođenja i boravka, kućni broj, vjeroispovijest, zanimanje, datum krštenja, krizme, prve pričesti, datum ženidbe, upisa u školu te datum smrti. Ta knjiga sadržava popis obitelji koje su živjele na području župe, a obuhvaća vrijeme od sredine 17. do druge polovice 19. stoljeća. Najstariji zapis u toj knjizi potječe iz davne 1761. godine. Na 59. stranici upisana je

obitelj Mate Jakića Šimunova, katoličke vjere, po zanimanju zemljoradnika, koji je kršten 22. veljače 1761.; imao je dva sina, Antu i Luku, a preminuo je 2. rujna 1847.

Knjige stanja duša su se prepisivale, preuzimali su se stari podatci i popunjali podacima o novonastalim i pridošlim obiteljima.

Broj stanovnika prema župnim matičnim knjigama, od 1667. do 2011.

1667. do 1730.	102	plemena
1690.	30	obitelji
1815.	806	stanovnika
1849.	843	stanovnika; 125 obitelji
1887.	1 520	stanovnika; 225 obitelji
početkom 20. stoljeća	1 657	stanovnika; 32 plemena (prezimana)
1931.	2 080	stanovnika
1938.	2 156	stanovnika
1958.	1 416	stanovnika (638 muškaraca i 778 žena). Izvan župe živio je 601 Tučepljanin (294 u zemlji i 307 u inozemstvu).
1965.	1 261	stanovnik; 308 obitelji
2001.	1 763	stanovnika
2011.	1 931	stanovnik

Većina su stanovnika Hrvati (96 %), a po vjerskom su opredjeljenju većinom (86,95 %) pripadnici katoličke vjere.

Knjige stanja duša Župe sv. Ante Padovanskoga u Tučepima omogućuju pogled u prošlost našega mjesta i kraja. U njima se zrcale društvene prilike prošlih vremena te su vrijedna svjedočanstva o povijesti, kulturi i svagdanjem životu Tučepljana.





## POPIS ŽUPNIKA U ŽUPI SV. ANTE PADOVANSKOGA – TUČEPI

fra	Šimun	Rabarović	1667. – 1673.
fra	Lovre	Matošić	1673. – 1700.
fra	Šimun	Aničić	1700. – 1702.
fra	Jure	Margetić	1702. – 1710.
fra	Jure	Živonović	1710. – 1717.
fra	Šimun	Aničić	1717. – 1718.
fra	Jerolim	Lalić	1718. – 1722.
fra	Šimun	Perić	1722. – 1723.
fra	Lovro	Ivančević	1723. – 1724.
fra	Frano	Bašić	1730. – 1733.
fra	Ivan	Cvitanović	1733. – 1734.
fra	Frano	Bašić	1734. – 1736.
fra	Frano	Parunović	1736. – 1742.
fra	Andrija	Staničić	1742. – 1743.
fra	Petar	Gabrić	1743. – 1745.
fra	Frano	Parunović	1745. – 1749.
fra	Petar	Gabrić	1749. – 1755.
fra	Bernardin	Pavlović	1755. – 1757.
fra	Šimun	Batinić	1757. – 1758.
fra	Ante	Puarić	1758. – 1760.
fra	Šimun	Lozenović	1760. – 1761.
fra	Josip	Bašić	1761. – 1765.
fra	Augustin	Lovrinčević	1765. – 1768.
fra	Silvestar	Pavlinović	1768. – 1772.

fra	Jere	Ravlić	1772. – 1774.
fra	Grgo	Ivanović Urlić	1772. – 1774.
fra	Silvestar	Pavlinović	1774. – 1784.
fra	Grgo	Ivanović Urlić	1782. – 1784.
fra	Silvestar	Pavlinović	1784. – 1786.
fra	Grgo	Ivanović Urlić	1786. – 1788.
fra	Frano	Puarić	1788. – 1789.
fra	Silvestar	Pavlinović	1789. – 1791.
fra	Grgo	Ivanović Urlić	1791. – 1798.
fra	Josip	Dragojević	1798. – 1799.
fra	Grgo	Ivanović Urlić	1799. – 1814.
fra	Ante	Soić	1814. – 1816.
fra	Martin	Šutić	1816. – 1819.
fra	Bartul	Antonović	1819. – 1833.
fra	Frano	Talijančić	1833. – 1836.
fra	Ivan	Cvitanović	1836. – 1849.
fra	Augustin	Grimani	1849. – 1855.
fra	Ante	Jelavić	1855. – 1856.
fra	Petar	Kačić Peko	1856. – 1859.
don	Josip	Luetić	1859. – 1861.
fra	Stanko	Staničić	1861. – 1862.
fra	Augustin	Gojak	1862. – 1867.
fra	Petar	Antonović	1867. – 1874.
fra	Vladimir	Staničić	1874. – 1881.

fra	Ante	Gilić	1881. – 1882.
fra	Stanko	Borić	1882. – 1884.
fra	Vice	Letica	1884. – 1892.
fra	Ante	Gilić	1892. – 1903.
fra	Frano	Lulić	1903. – 1905.
fra	Vladimir	Staničić	1905. – 1906.
fra	Konrad	Rudan	1906. – 1908.
fra	Anđeo	Cvitanović	1908. – 1921.
fra	Petar	Glavaš	1921. – 1927.
fra	Vice	Grujica	1927. – 1928.
fra	Vice	Rosandić	1928. – 1929.
fra	Krsto	Radić	1929. – 1936.
fra	Bernard	Radonić	1936. – 1937.
fra	Bonifacije	Šipić	1937. – 1942.
fra	Kruno	Vukušić	1942. – 1955.
fra	Ivan	Abrus	1955. – 1958.
fra	Joakim	Friganović	1958. – 1961.
fra	Milan	Šetka	1961. – 1976.
fra	Dominik	Radić	1976. – 1982.
fra	Mario	Jurišić	1982. – 1991.
fra	Josip	Matić	1991. – 2000.
fra	Filip	Milanović Trapo	2000. – 2006.
fra	Nedjeljko	Šabić	2006. –

---

[pogled na Tučepi, kolovoz 2018. ►](#)

[pogled na Biokovo, kolovoz 2018. ►►](#)











## LITERATURA

Dr. o. Milan Šetka, *Tučepska spomenica, prigodom 300. godišnjice matičnih knjiga*, Tučepi, 1968.

Dr. o. Milan Šetka, *Tučepska spomenica: Prilog prvi i drugi*, Tučepi, 1971.

Karlo Jurišić, *Zlatna zrnca iz tučepske prošlosti*, u: *Sto godina školstva u Tučepima*, Tučepi, 1994.

---

Sveti Otac Ivan Pavao II  
i fra Nediljko Šabić s gospođom  
Annamarijom Mizom Greune,  
velikom dobročiniteljicom  
Imotskog samostana.





## BILJEŠKA O AUTORU

FRA NEDILJKO ŠABIĆ rođen je 20. srpnja 1948. u Zmijavcima (Imotski) od oca Jure i majke Ane rođ. Todorić. Osnovnu školu pohađao je u rodnome mjestu, a klasičnu gimnaziju kod franjevaca u Sinju. Filozofski nauk pohađao je u Dubrovniku, a teologiju u Makarskoj i Zagrebu, gdje je diplomirao iz katoličkoga bogoslovlja. Novicijat je proveo na Visovcu, gdje je položio jednostavne zavjete 12. srpnja 1967. godine. Svečane zavjete u Franjevačkome redu i Provinciji Presvetoga Otkupitelja položio je na La Verni u Italiji 17. rujna 1971. Za svećenika je zaređen u Imotskom 29. lipnja 1974. Nakon kapelanske službe u Sinju, uprava Provincije poslala ga je »njemačkoj« pastvi, gdje je proveo gotovo 30 godina svoje svećeničke službe. Bio je kapelan u Bergisch Gladbachu (1976. – 1980.), Kölnu (1980. – 1981.) te Ratingenu (1981. – 1983.), a položivši župni ispit, i župnik u Bergheimu (1983. – 1986.). Nakon službe u Kölnskoj nadbiskupiji, bio je župnik u Münchenu u Sv. Gabrijelu (1986. – 1994.). Kratko je vrijeme bio dušobrižnik za Hrvate u Ludwigsburgu 1994./1995., potom se vratio u Münchensku nadbiskupiju. Bio je župnik u Rechtmehringu i Maitenbetu (1995. – 1996.), a onda u Wolfrtshausenu (1996. – 2004.), sve do povratka u domovinu 2004., nakon kojega je dvije godine bio župnik u Staševici. Od 2006. župnik je Tučepima.

Osim pastoralnoga rada, fra Nediljko je veoma aktivan na karitativnom polju. Dok je djelovao u Njemačkoj, karizmatički je nalazio sponzore i prijatelje za pomoć potrebitima. Svojim nastojanjem omogućio je nemjerljivu pomoć u ponovnome podizanju sakralnih objekata koje su srpski zločinci srušili i uništili kako bi zatrli hrvatske tragove u vrijeme Domovinskoga rata. Neposredan i prislan pristup ljudima, kršćanski personalizam i karitativna osjetljivost obogaćuju pastoralno iskustvo ovoga neobičnog franjevca.

Grafičko-likovna urednica  
Danijela Karlica-Žilić

Jezična savjetnica  
Snježana Drkulec Igrac

Korektorica  
Anja Franjić

Tisak  
Grafički zavod Hrvatske, d.o.o., Zagreb

Tiskanje završeno u siječnju 2019.

ISBN 978-953-48366-0-6 (Župa sv. Ante Padovanskoga, Tučepi)

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu  
Nacionalne i sveučilišne knjižnice  
u Zagrebu pod brojem 001014254.

fra Nediljko Šabić

# TUČEPSKA SAKRALNA BAŠTINA

*Sakralna baština u Tučepima* fra Nediljka Šabića, župnika Župe sv. Ante Padovanskoga u Tučepima, znalački obrađuje materijalnu i nematerijalnu sakralnu baštinu tučepskoga kraja, od davnina pa do naših dana. U poglavlju *Materijalna sakralna baština* fra Nediljko Šabić opisuje sedam tučepskih crkava – župnu crkvu sv. Ante Padovanskoga, crkvu sv. Nikole Tavelića, crkvu Gospina rođenja ili crkvu Male Gospe, crkvu sv. Jure, Crkvu sv. Kate, crkvicu sv. Roka i crkvicu sv. Mihovila – te znalački i spretno pripovijeda o svetcima zaštitnicima po kojima su tučepske crkve dobile imena. Pet je tučepskih kapelica dragocjeno blago tučepske materijalne sakralne baštine: kapela sv. Ante na Malome Vrhu, Gospina kapelica na Lađani, špilja Gospe Lurdske u Starome selu – Šimići, Mravičići i Ševelji, kapelica sv. Ante u Podstupu i kapelica Gospe Sinjske u Tučepima – na Šetnici.

U poglavlju *Nematerijalna sakralna baština* autor opisuje tučepske običaje: čašćenje svetaca te pripremu za božićne i uskrsne blagdane.

Ova vrijedna monografija izniman je doprinos čuvanju nacionalnog identiteta tučepskoga kraja, dragocjenog i važnog kamenčića u mozaiku hrvatskoga nacionalnog identiteta.



ISBN 978-953-48366-0-6



179,00 kn